श्रीमतेरामानुजायनमः॥ अथनारायणसारसंग्रहःप्रारभ्यते॥ श्रीरस्तु

श्रीमतेरामानुजायनमः॥ ॥शुक्लांबरधरंविष्णुंशशिवर्णंचतुर्भुजं॥प्रसन्नवदनंध्यायेत्सर्वविघ्नोपशांतये॥१॥यस्यद्विर
दवक्त्राद्याःपारिषद्याःपरःशतम्॥विघ्नंनिघ्नंतिसततंविष्वक्सेनंतमाश्रये॥१॥बकुलाभरणंवंदेजगदाभरणंमुनिम्॥यःश्रुतेरु
त्तरंभागंचक्रेद्राविडभाषया॥३॥श्रीरंगमंगलमहोत्सवबन्हूनायवेदांतपांथपरमार्थसमर्थनाय॥कैंकर्यलक्षणविलक्षण-
मोक्षलक्ष्येरामानुजोविजयतेयतिराजराजः॥४॥यस्यांघ्रिपद्मशरणागततानांसंसारसिंधोस्तरणैकपोतम्॥दयानिधिंदेहभृ
तांशरण्यंश्रीकृष्णमार्यंशरणंप्रपद्ये॥५॥वेदेरामायणेचैवभारतेभरतर्षभ॥आदौमध्येतथाचांतेहरिःसर्वत्रगीयते॥६॥श्रुति
स्मृतीतिहासेभ्यःपुराणंधर्मसंहिताम्॥सर्वतःसारमादायषट्पदःकुसुमैर्यथा॥७॥ ॥पाद्मे॥ ॥वैष्णवंनारदीयंचत-
थाभागवतंशुभम्॥गारुडंचतथापाद्मंवाराहंशुभदर्शने॥षडेतानिपुराणानिसात्विकानिमतानिमे॥८॥ ॥पद्मोत्तरखंडे॥
ब्रह्मांडंब्रह्मवैवर्तंमार्कंडेयंतथैवच॥भविष्यंवामनंब्राह्म्यंराजसानिनिबोधमे॥९॥मात्स्यंकौर्म्यंतथालैंगंशैवंस्कांदंतथैवच॥
आग्नेयंचषडेतानितामसानिनिबोधमे॥१०॥तथैवस्मृतयःप्रोक्ताऋषिभिस्त्रिगुणान्विताः॥सात्विकाराजसाश्चैवतामसाःशु
भदर्शने॥११॥वासिष्ठंचैवहारीतंव्यासंपाराशरंतथा॥भारद्वाजंकाश्यपंचसात्विकामोक्षदाःशुभाः॥१२॥वामनंयाज्ञवल्क्यं
चआत्रेयंदाक्ष्यमेवच॥कात्यायनंवैष्णवंचराजसाःस्वर्गदाःशुभाः॥१३॥गौतमंबार्हस्पत्यंचसांवर्तंचयमस्मृतम्॥सांख्यंचौ
शनसंदेवितामसानिरयप्रदाः॥१४॥सात्विकामोक्षदाःप्रोक्ताःराजसाःस्वर्गदाःशुभाः॥तथैवतामसादेविनिरयप्राप्तिहेतवः॥

॥१५॥ सात्विकानांपुराणानांस्मृतीनांचैवसर्वशः॥ श्रीवैष्णवहितार्थायक्रियतेसारसंग्रहः॥१६॥ ॥वैष्णवंनामतदुक्तंपाद्मे॥
येकंठलग्नतुलसीनलिनाक्षमालायेबाहुमूलपरिचिन्हितशंखचक्राः॥ येवाललाटफलकेलसदूर्ध्वपुंड्रास्तेवैष्णवाभुवनमा
शुपवित्रयंति॥१७॥ वैष्णवाद्विविधाप्रोक्ताबाह्याभ्यंतरतस्तथा॥ बाह्यास्तुशंखचक्राभ्यांमंतरावीतरागतः॥१८॥ ॥पारा
शरस्मृतौ॥ ॥आद्यंतुशंखचक्रादिधारणंवैष्णवंस्मृतम्॥पुंड्रंनामक्रियाचैवमंत्रंचैवार्चनंहरेः॥ संस्काराःपंचकर्तव्याब्राह्म
णस्यविधानतः॥विधिनाशंखचक्रादिधारयेदूर्ध्वपुंड्रकं॥ ॥अत्रचक्रधारणेप्रमाणानिलिख्यंते॥ ॥तत्रादौश्रुतिः॥
पवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतेप्रभुर्गात्राणिपर्येषिविश्वतः॥ अतप्ततनूर्नतदामोअश्नुतेशृतासइद्वहंतस्तत्समासतइतिश्रुतेः॥
देवावोयेरिध्वतेनबाहुनाकृदर्शनेनप्रयतमानयोलोकस्तृष्टिंवितन्वंतिब्राह्मणास्तद्वहंति॥ अग्निनावेतप्तंद्विभुजेधार्यमूर्ध्वपुंड्र
मालिखेत्॥ तस्माद्विरेखंभवतिनपुनरागमनमेतिब्रह्मणःसायुज्यंसलोकतामाप्नोति इति शतपथब्राह्मणे सामवेदेमैत्रावरुण
शाखायाम्॥ पवित्रमित्यग्नि अग्निर्वैसहस्रारः॥ सहस्रारोनेमिर्नेमिनातप्ततनुःब्रह्मणःसायुज्यंसालोकतामाप्नोति॥ ॥अथ
र्वणी॥ ॥चक्रंबिभर्तिवपुषाभितप्तंबलंदेवानाममितस्यविष्णोः॥ सएतिनाकंदुरितान्विधूयप्रयातियद्यतयोवीतरागाः॥ एभि
र्वयमुरुक्रमस्यचिन्हैरंकितालोकेसुभगाभवामः॥तद्विष्णोःपरमंपदंयेगच्छंतिलांछिताः॥ चक्रमादायाग्नौप्रतप्यब्राह्मणः
स्तौत्तरेबाहौधारयेत्॥ ॥बृहदारण्यके॥ ॥निचिक्षेपसुवर्णमभिद्यमानंमध्येबाहुमदधत्सुदर्शनंविष्णोरिदंभूरिदंभू

रितेजः प्रथर्षनिदिवानक्तंबिभ्रृफस्तज्जनास बव्हृचेषुबाष्कलसंहितायाम् प्रतेविष्णोरब्ज चक्रेपवित्रेजन्मांभोधिंततर्वेचर्षणींद्राः मूले
बाव्होर्दधतेन्येपुराणालिंगान्यंगेतावकान्यर्पयंति आथर्वणे अग्निनावैहोतारः चक्रंपांचजन्यंस्रुतप्तोहिक्रजोधारयेत् आत्महितमाच-
रेत् आचार्यायसन्मुखंप्रपद्येत् तस्माद्धेकुंठोभवतिनपुनरागमनमेति सायुज्यंसालोक्यतामाप्नोति चरणंपवित्रंविततंपुराणमित्यार
भ्यस्रुधितांदधात्वित्यंतंआपस्तंभशाखायांकाठके नारदपंचरात्रे सौवर्णंराजतंताम्रंकांस्यमायसमेवच॥ चक्रंकृत्वातुमेधा-
वीधारयेद्वैविचक्षणः द्वादशारंतुषट्कोणंवलयत्रयसंयुतम् हरेःस्रुदर्शनंनित्यंधारयेत्तद्धिचक्षयाः ब्रह्मपुराणे अग्नितसंप
वित्रंच धृत्वावैबाहुमूलयोः स्यत्क्वायमपुरंघोरंयातिविष्णोःपरंपदम् वामने लीलयापिलिखेद्यस्तुबाहुमूलेस्रुदर्शनम् कुल
कोटिंसमुद्धृत्यसगच्छेत्परमांगतिम् मार्कंडेये धारयेद्विष्णुभक्तस्तु चक्रंबाहौतुदक्षिणे वामेतुशंखराजानंवैष्णवंपदमाप्नुयात्
कूर्मे चक्रादिधारणंपुंसांपरसंबंधवेदिनम् पातिव्रत्यनिमित्तंहिवलयादिविभूषणम् बृहन्नारदीये स्रुदर्शनेनयस्यांगंलां
छितंतुभवेत्सदा देहंतस्यवसेन्नित्यंश्रियायुक्तःस्वयंहरिः चक्रायुधांकितंदृष्ट्वायमोपिस्वदिशंकितः प्रणामंदूरतःकृत्वाविष्णु
भक्तंविमत्सरम् चक्रांकितायविप्रायविष्णुभक्तायधीमते भिक्षामात्रप्रदानेनवैष्णवींगतिमाप्नुयात् वन्हितप्तेनचक्रेणबाहुमूलेतु
लांछिताः सर्वपापानिसंतीर्यभविष्यंतिस्रुरोपमाः अग्नितप्तेनचक्रेणबाहुमूलेतुलांछितः रौरवात्कुलमुद्धृत्यविष्णुलोकेमहीय
ते शांडिल्यस्मृतौ पशुपुत्रादिकंसर्वंगृहोपकरणानिच अंकयेत्शंखचक्राभ्यांनामकुर्याच्चवैष्णवम् स्त्रियासहैवकर्तव्यंगृह

ना॰सा॰ स्थस्यविधानतः संस्कारपंचकंतेनभवेत्साधर्मचारिणी तापादिपंचसंस्काराग्रृहस्थस्ययथाविधिः आचार्येणसदाकार्याः स्वगृह्योक्त सं
२ विधानतः पाराशरस्मृतौ प्रथमंतापसंस्कारंतापसैर्मुनिभिःस्मृतम् सर्वाश्रमेषुवसतांस्त्रीणांचद्विजसत्तमाः अग्नितप्तेनच-
क्रेणबाहुमूलेतुलांछिताः तेयांतिपरमंस्थानंपुनरावर्तिवर्जितम् अग्निनैवतुसंतप्तंचक्रमादायवैष्णवः दाहयेत्सर्ववर्णानांविष्णु-
सालोक्यसिद्धये दक्षिणेतुभुजेविप्रोबिभृयाद्वैसुदर्शनम् सव्येतुशंखंबिभृयादितिवेदविदोविदुः चक्रांकितायविप्रायअभुक्त्वा
न्नंददातियः तदन्नंमेरुतुल्यंस्यादश्नंतेदिविदेववत् पद्मपुराणे अंकयेत्तप्तचक्राद्यैरात्मनोबाहुमूलयोः कलत्रापत्यभृ-
त्येषुपश्वादिषुचसर्वशः स्कांदेनारायणब्रह्मसंवादे चक्रांकितभुजाःसर्वेप्रल्हादेनध्रुवेणच बिभीषणेनबलिनारुक्मांग-
दशकेनच मांधात्राद्यंबरीषेणमार्कंडेयमुखैर्बुधैः शंखादिचिन्हितैःसर्वैर्देहंकृत्वाचपुत्रक विष्णुरहस्ये वैष्णवामुनयःस-
र्वेविष्णुचक्रेणमुद्रिताः तेषांदर्शनमात्रेणमहापातकनाशनम् अतिपापप्रसक्तोपिविष्णुचक्रांकितस्यतु पादोदकंपिबेद्यस्तु-
सर्वपापैःप्रमुच्यते हारीतस्मृतौ चक्रांकितस्यविप्रस्यपादप्रक्षालितंजलम् पीत्वापातकसाहस्रैर्मुच्यतेनात्रसंशयः यस्मि-
न्तीर्थेकृतस्नानावैष्णवाश्चक्रलांछिताः तस्मिन्स्नानंप्रकुर्वीतविष्णुसालोक्यमाप्नुयात् चक्रांकितस्यसामीप्यंतपःकुर्यात्प्रयत्न-
तः स्नानंदानंजपोहोमस्तत्सर्वंचाक्षयंभवेत् शरीरंदृश्यतेयस्यविष्णुचक्रेणलांछितम् गंगाजलामलंमन्येदेहंतत्पापवर्जितम् २
विष्णुचक्रांकितोविप्रोभुंजानोपियतस्ततः नलिप्यतेसपापेनतमसेवप्रभाकरः चक्रांकितभुजंविप्रंयोभूम्यामभिवादयेत् ल-

लाटेपांस्रु संख्यानिविष्णुलोकेमहीयते अविद्योवासविद्योवाशंखचक्रोर्ध्वपुंड्रधृक् नृणांहंतिसमस्ताघंतमः सूर्योदयेयथा वि
ष्णुचक्रांकितंविप्रंगृहेकरोत्रंतुवासयेत् विष्णुलोकनिवासेतुपूज्यएवनसंशयः विष्वक्सेनसंहितायाम् शरीरेयस्यकस्या-
पिदृश्यतेवैसुदर्शनम् तस्मैकुर्वीतपक्षीन्द्रनमस्कारान्प्रयत्नतः चक्रांकितायविप्रायजलान्नंप्रददातियः तदन्नंमेरुतुल्यंस्या
त्तज्जलंचार्णवोपमम् अभ्यंगनादियुक्तंयःकरोतिसमाहितः चक्रांकितायविप्रायविष्णुसालोक्यमाप्नुयात् मोक्षधर्मे
सगोत्रमपियःश्राद्धेचक्रांकितभुजंचरेत् रौरवात्कुलमुद्धृत्यविष्णुलोकेमहीयते पाद्मे कृष्णायुधांकितोमर्त्योयत्रयत्रा
वतिष्ठति स्माशानमपितत्तीर्थंकिंपुनःपुण्यभूमयः किंकरिष्यतिलोकेस्मिन्प्रयागमरणादिकम् चक्रांकितशरीरस्यगृहेमु
क्तिःकरेस्थिता यस्यांतकालेदेहेतुलांछनंजायतेहरेः दृष्ट्वातंप्रलयंयातियमेनसहकिंकराः चक्रांकितभुजेभ्रायःसन्मानंक्रि
यतेयदि प्रयागेयागतिःप्रोक्तासागतिस्तस्यनारद चक्रांकितायविप्रायकन्यादानंकरोतियः परमानंदमाप्नोतितद्विष्णोःपरमं
पदम् विष्णुचक्रांकितंदृष्ट्वायोभ्युत्थायकृतांजलिः स्वकुलंससमुद्धृत्यविष्णुलोकेमहीयते चक्रांकितभुजायेतुपंक्तिमध्ये
तुभुंजते सापंक्तिःस्वर्गमध्येचदेवपंक्तिषुपूज्यते शंखचक्रांकितंविप्रंदृष्ट्वायोल्हादितोभवेत् परमंपदमाप्नोतिकिंपुनरै
हिकंफलम् चक्रांकितस्यनामानियोवदेद्भक्तिमान्नरः सर्वपातकनिर्मुक्तोसयातिपरमंपदम् विष्णुचक्रांकितोविद्वान्यस्मि
न्देशेवसेत्सुखम् सदेशोमत्प्रियःपुण्योवैष्णवानामपिप्रिये भविष्येभगवद्वाक्यम् योनरोममभक्तस्तुदिव्यचिन्हाः

निधारयेत् श्वपाकोवाथगोघ्नोवाममलोकंसगच्छति ब्रह्मांडपुराणे नारायणायुधैर्नित्यंचिन्हितोयस्यविग्रहः पा
पकोटिशतंदग्धंतस्मिन्दृष्टेभवेत्सदा शंखचक्रोर्ध्वपुंड्रादिधारयेद्ब्राह्मणः सदा श्राद्धादिसर्वकर्माईइत्यक्तांकिमतःपरम्
शिल्पशास्त्रे भुजेचक्रंद्विजातीनांशिरश्चक्रंतुदैवतम् अचक्रद्विजदेवानांपूजादानर्चानिष्फलम् वाराहे चक्रांकित
भुजाविप्रायत्रयत्रवसंतिहि योजनानितथात्रीणिममक्षेत्रंवसुंधरे अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच तत्फलंभूय
तेतस्यमदीयायुधधारणात् निवसंतिमहात्मानोयत्रचैकांतिनोद्विजाः देवताऋषयोनित्यंतद्देशंपर्युपासते इतिचे
क्रांकनोत्कर्षम् अथतद्रहितानांनिंदा तदुक्तंभविष्ये चक्रांकितभुजंदृष्ट्वायस्तंतन्नाभिवादयेत् तिर्यग्योनिंश
तंप्राप्यविष्ठायांजायतेकृमिः यज्ञोदानतपोहोमंभोजनंपितृतर्पणम् चक्रलांछनहीनस्यविप्रस्यविफलंभवेत् तीर्थस्ना
नफलंनास्तिभूगोदानफलंतथा अवैष्णवस्यविप्रस्यसर्वंशश्वद्विनश्यति रूपलावण्यसंयुक्तामहावंशोद्भवाद्विजाः
अवैष्णवानशोभंतेनिर्गंधाइवकिंशुकाः विद्याविनयसंपन्नाविशालकुलसंभवाः विष्णुभक्तिविहीनायेचांडालसदृ
शाःस्मृताः हरिवंशेरुद्रवाक्यम् सर्वभूतदयायुक्तंवैष्णवंद्वेष्टियोनरः सचांडालोमहापापीरौरवंनरकंव्रजेत् ब्र
ह्महत्यासुरापानंस्तेयंगुर्वंगनागमः चक्रांकितस्यनिंदाचपंचैतेस्वतिपातकाः पाराशरस्मृतौ विनायज्ञोपवीतेन
विनाचक्रस्यधारणात् विनाह्ययेनवैविप्रश्चांडालत्वमवाप्नुयात् शंखचक्रोर्ध्वपुंड्रादिरहितोब्राह्मणाधमः सजीवन्ने

वच्चांडालः सर्वधर्मबहिष्कृतः हारीते अचक्रधारिणो विप्राः सर्वधर्मस्य गर्हिताः अवैष्णवत्वमापन्ना नरकं यांति निश्च-
यम् चक्रचिन्हादिरहितं प्राकृतं कलुषान्वितम् अवैष्णवं तु तद्दूरात् श्वपाकमिव संत्यजेत् पद्मपुराणे संलापाद्दर्शना
द्ध्यानाद्यजनाद्वंदनादपि चक्रांकितस्य विप्रस्य विष्णुसायुज्यमाप्नुयात् तथैव चक्रहीनस्य पूजनाद्वंदनादपि वैष्णवो निर
यं याति यावदाभूतसंप्लवम् अचक्रधारिणं विप्रं श्रुतिस्मृतिसमन्वितम् त्यजेच्चांडालभांडस्थं तं विप्रमसृतं यथा सनत्कु-
मारसंहितायाम् कृष्णायुधांकितो भूत्वा पितृकार्यं करोति यः तत्सर्वं प्रतिगृह्णाति गयायां च गदाधरः कृष्णमुद्रांकि
तो यस्तु दैवं पित्र्यं करोति यः नित्यं नैमित्तिकं वापि प्रत्यहं चाक्षयं भवेत् चक्रांकितभुजो भुंक्ते यस्यां पंक्तौ द्विजोत्तमाः पुना
ति सकलां पंक्तिं गंगेवोत्तरवाहिनी श्राद्धकाले प्रणश्यंति भीता दानवराक्षसाः शंखचक्रगदापद्मं दृष्ट्वा कर्तुश्च विग्रहे ना
रदीये श्रीकृष्णाशस्त्रांकितहीनगात्रः स्मशानतुल्यः पुरुषो थ नारी दृष्ट्वा नरस्तं नृपते सवासाः स्नात्वा समर्चेद्धरिमंगनि
त्यं चक्रचिन्हविहीनं तु यः श्राद्धे भोजयिष्यति व्यर्थं भवति तत्सर्वं निराशाः पितरो गताः पाराशरे अचक्रधारिणं विप्रं
यः श्राद्धे भोजयिष्यति रेतोमूत्रपुरीषादि पितृभ्यः सम्प्रयच्छति तस्माच्चक्रं विधानेन तप्तं वै धारयेद्द्विजः इत्यादिश्रुतिभिः प्रो
क्तं विष्णोश्चक्रस्य धारणम् तस्माच्चक्रादिसंस्कारा: कर्तव्या मुनिसत्तमाः चक्रलांछनहीनेन कृतं कर्म च निष्फलम् स्नात्वा-
शुभेन्हि पूर्वाण्हे सम्यगभ्यर्च्य केशवम् स्नातं शिष्यं समाहूय कृतकौतुकमंगलम् आचार्यो विधिवत्कुर्यात् चक्रं पुंड्रादि सम्कि

याः पुरतोग्निंप्रतिष्ठाप्यस्वगृह्योक्तविधानतः इतिश्रीसारसंग्रहेचक्रधारणमाहात्म्यंप्रथमसंस्कारः १ अथपुंड्रधारणंवि
लिख्यते तत्रादौश्रुतिः कठवल्ल्यामूर्ध्वपुंड्रविधिः धृतोर्ध्वपुंड्रः कृतचक्रधारीविष्णुंपरंध्यायतियोमहात्मा स्वरेणमंत्रेण
सदाहृदिस्थितंपरात्परंयन्महतोमहांतम् महोपनिषदि धृतोर्ध्वपुंड्रःपरमेशितारंनारायणंसांख्ययोगाधिगम्यम् स्मृ
त्वाविमुच्येतनरोसमस्तैःसंसारपाशैरिहचैवविष्णुः अथर्वणे हरेःपादाकृतिमात्मनोहितायमध्येछिद्रंऊर्ध्वपुंड्रंयोधार
यतिसपरस्यप्रियोभवतिसपुण्यवान्भवतिसमुक्तिवान्भवति तदुक्तंपाद्मे ऊर्ध्वपुंड्रस्यमाहात्म्यंवक्ष्यामिशृणुभद्रशर्मने धा
रणादेवमुच्येतभवबंधविमूढधीः एकांतिनोमहाभागाःसर्वेममहितेरताः सांतरालंप्रकुर्वीतऊर्ध्वपुंड्रंपदाकृतिः पुंड्राणांधा
रणार्थायगृण्हीयात्श्वेतमृत्तिकां श्रीरंगेवृषभौचश्री कूर्मेयादवाचले प्रयागेनारसिंहाद्रौवाराहेतुलसीवने द्वारवत्यांशु-
भेरम्येवासुदेवहृदेतथा सिंधुतीरेचवल्मीकेहरिक्षेत्रेविशेषतः विष्णोःपादोदकंयत्रप्रवाहयतिनित्यशः गृहीत्वामृत्तिकांभ
क्त्याविष्णुपादजलैःसह धृत्वापुंड्राणिचांगेषुविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् ललाटेकेशवंध्यायेत्नारायणमथोदरे वक्षस्थलेमा-
धवंचगोविंदंकंठकूबरे विष्णुंचदक्षिणेकुक्षौबाहौचमधुसूदनम् त्रिविक्रमंकंधरेतुवामनंवामपार्श्वके श्रीधरंवामबाहौतु
हृषीकेशंतुकंधरे पृष्ठेतुपद्मनाभःस्यात्त्रिकेदामोदरंन्यसेत् तत्प्रक्षालनतोयेनवासुदेवेतिमूर्धनि तत्तत्पुंड्राणितन्मूर्तिंध्या-
त्वामंत्रेणधारयेत् ललाटेभुजयुग्मेतुपृष्ठयोःकंठकूबरे धारयेदूर्ध्वपुंड्राणिचतुरंगुलमायतः कुक्षौतत्पार्श्वयोःप्रोक्तमाय-

तंतुदशांगुलम् बाह्वोर्वक्षस्थले पुंड्रमष्टांगुलमुदाहृतम् एवंद्वादशपुंड्राणि ब्राह्मणः सततं धरेत् अंतरालेषु सर्वेषु हरिद्रां धार
येच्छ्रियम् ब्रह्मरात्रे श्रीप्रणवेनैव मंत्रेण मृदा वै मामनुस्मरन् ललाटे धारयेन्नित्यं विष्णुसालोक्यमाप्नुयात् योन धार-
यते मर्त्यो मामकं चिन्हमीदृशम् तं त्यजामि दुरात्मानं मदीयाज्ञातिलंघनम् व्यालं दृष्ट्वा यथा लोके दर्दुरा भयकंपिताः ऊर्ध्व-
पुंड्रांकितं तद्वत्कंपंते यमकिंकराः ऊर्ध्वपुंड्रेण संयुक्तो म्रियते यस्तु मानवः चांडालोपि विशुद्धात्मा विष्णुलोके महीयते केव-
लस्योर्ध्वपुंड्रस्य धारणादपि मानवः देहजैः पापसंघातैर्मुच्यते नात्र संशयः स्कंदपुराणे चतुरंगुलमूर्ध्वाग्रं द्व्यंगुल-
विस्तृतं मुदा मृदा पुंड्रं द्विजः कुर्यात् सांतरालं मनोहरं द्व्यंगुलं त्र्यंगुलं वापि मध्ये छिद्रं प्रकल्पयेत् द्व्यंगुलं पार्श्वमेकं तु ऊ-
र्ध्वपुंड्रस्य लक्षणम् भारद्वाजसंहितायाम् आचम्य धारयेत्पुंड्रान् मृदा शुभ्रेण पूर्ववत् नासिकामूलमारभ्य आकेशां-
तं प्रकल्पयेत् नासिकायास्त्रयो भागं नासिकामूलमिष्यते हारिद्रेणैव चूर्णेन कुंकुमेन सुगंधिना ऊर्ध्वपुंड्रस्य मध्ये तु लक्ष्मी
स्थानं प्रकल्पयेत् अत्रिस्मृतौ ततो दिव्यं च हारिद्रं समोद तुलसीदलम् मंत्रेण धारयेच्चूर्णं पुंड्रेषु द्वादशेषु च ऊर्ध्वपुंड्र
स्य मध्ये तु दिव्यचूर्णं च धारयेत् श्रीकरं विजयं पुण्यं सर्वदोषप्रणाशनं ऊर्ध्वपुंड्रस्य मध्ये तु रजनीचूर्णमुत्तमम् लक्ष्मीरूप
धरं नित्यं अन्यद्रव्यं न धारयेत् विष्णुरूपेण संस्पृष्टं तच्चूर्णं शिरसा वहेत् तस्याः शुभानि नश्यंति पुण्य मार्गो भवेन्नरः स
नत्कुमारसंहितायां ऊर्ध्वपुंड्रं मृदा धार्यं सच्छिद्रं सौम्यमेव च तदलंकरणार्थाय हरिद्रां धारयेच्छ्रियम् विलोक्य दर्प-

पांविद्वानूर्ध्वपुंड्रंमनोहरं कुर्यान्मंगलमाकांक्षन् हरिद्राचूर्णसंयुतम् पंचरात्रे नक्षवर्णादिभिः कुर्यान्नदार्वंबिल्वमेव
वा नारिकेलफलस्यैव श्रीचूर्णपात्रमुच्यते रूप्याकरंडबिल्वस्य फलेपद्मकेमनोहरे हारिद्रंपूरयेच्चूर्णंधारयेद्विष्णुप्रीतये
विष्णुगात्रात्परिभ्रष्टंतच्चूर्णंतुललाटके ब्रह्महत्यादिकोदोषस्तत्क्षणादेवनश्यति पंचरात्रे ऊर्ध्वपुंड्रस्यमध्येतुश्चान्य
द्रव्यंनधारयेत् विष्णुबिंबेनसंस्पृष्टंहरिद्रांधारयेद्द्विजः हारिद्रेणतुचूर्णेनस्नापितेमधुसूदने ललाटेतंतुयोधत्तेब्र-
ह्मलोकेमहीयते अत्रिस्मृतौ देवदेवांगसंस्पृष्टंचूर्णपात्रेप्रगृह्यच हारिद्रचूर्णंभक्तेभ्योविप्रादिभ्यःप्रदीयतां वि
ष्णुधर्मोत्तरे अभिषिक्तंतुयच्चूर्णंविष्णुबिंबेतुयोनरः हरिद्रांधारयेन्नित्यंअश्वमेधफलंलभेत् ब्रह्मरात्रे नत्रिपुं
ड्रंद्विजैर्धार्यंपद्माकारंतथैवच नचान्यदेवताभक्तिरापद्यपिकदाचन त्रिपुंड्रस्यधरंविप्रंपद्माकारधृतंतथा श्वपाकमिव
पश्येतनसंभाष्येतकर्हिचित् त्रिपुंड्रंब्राह्मणोविद्वान्लीलयापिनधारयेत् त्रिपुंड्रधारणाद्विप्रोपतत्येवनसंशयः तिर्य-
क्पुंड्रधरंविप्रंचांडालमिवसंत्यजेत् सोनर्हःसर्वकृत्येषुसर्वलोकेषुगर्हितः त्रिपुंड्रधारिणोनित्यंभस्मधूलितविग्रहाः
भविष्यंतित्रयीबाह्यायथान्यामफलार्थिनः ब्राह्मणस्योर्ध्वपुंड्रंचक्षत्रियस्यार्धचंद्रकम् वैश्यस्यवर्तुलाकारंशूद्रस्यैव·
त्रिपुंड्रकम् ब्राह्मणानांमृदाप्रोक्ताक्षत्रियाणांतुचंदनम् वैश्यानांबिल्वमूलंतुशूद्राणांभस्मचोच्यते ऊर्ध्वपुंड्रंतुसर्वे-
षांननिषिद्धंकदाचन धारयेत्क्षत्रियाद्योपिविष्णुभक्तोभवेद्यदि रुद्राक्षधारिणंविप्रंसदाभस्मानुलेपनम् स्रकुलतस्य

ज्ञेन्नित्यं सर्वधर्मबहिष्कृतम् तिर्यक्पुंड्रधरो विप्रः पंक्तिमध्ये स्थितो यदि सा पंक्तिर्ब्रह्महत्यायां योजयेन्नात्र संशयः तिर्यक्पुंड्रध-
रो विप्रो यत्र तिष्ठति दुर्मतिः तद्देशं पापसंभूतं स्मशानसदृशं भवेत् सम्यक् कृत्वा ललाटे तु ऊर्ध्वपुंड्रं पुनः स्वयम् यच्छिनत्ति त्रिपुं
ड्रेण स पापी श्वपचाधमः विष्वक्सेनसंहितायाम् न धारयेज्जटाभारं भस्म चैव न धारयेत् बाह्यलिंगानि चिन्हा-
नि संत्यजेद्यावदायुषम् तमसा भस्म रजसा गंधः सत्वेन मृत्तिका मृदं यस्तु धरेत्तस्मादेकांतसिद्धिमाप्नुयात् जटिला-
मुंडिताश्चैव तिर्यक्पुंड्रधरास्तथा भविष्यंति त्रयी बाह्या मिथ्याज्ञानप्रलापिनः कपालकेशभस्मास्थिशक्तिपाषाणधारि
णाम् त्रिपुंड्रधारिणं विप्रं चांडालमिव संत्यजेत् स्वच्छंदप्रेतवेषाश्च मिथ्यालिंगधरास्तथा ब्रह्मकोपाग्निनिर्दग्धा रुद्रभ
क्ता जटाधराः अग्निदं गरदं चैव लिंगपाषाणधारिणाम् त्रिपुंड्रधारिणं विप्रं चांडालमिव संत्यजेत् वाराहे कुलीनो
ब्राह्मणो विद्वान् भस्मधारी भवेद्यदि वर्जयेत्तादृशं देवि मद्योच्छिष्टघटं यथा मात्स्ये यो विना चोर्ध्वपुंड्रेण यत्कुर्या
त्कर्म वैदिकम् निष्फलं तस्य तत्कर्म भस्मन्येवाहुतिर्यथा हारीते ऊर्ध्वपुंड्रविहीनस्तु संध्याकर्म समाचरेत् तत्सर्वं रा
क्षसैर्नीतं नरकं स च गच्छति नित्यं नैमित्तिकं काम्यं त्रिविधं श्रुतिनोदितम् ऊर्ध्वपुंड्रविहीनस्य सर्वं तन्निष्फलं भवेत् ब्राह्म-
णः श्रोत्रियो विद्वान् भस्मधारी भवेद्यदि स जीवन्नेव शूद्रत्वं नरकं चाधिगच्छति रुद्रार्चनं त्रिपुंड्रस्य धारणं यत्र दृश्यते शूद्रा
णां च विधिः प्रोक्तो न द्विजानां कदाचन तिर्यक्पुंड्रधरं विप्रं पद्माकारध्वजं तथा श्वपाकमिव पश्येत न संभाष्येत्कदाचन यसि

ना॰ मा॰
६

ष्टस्मृतौ ब्राह्मणानांमृदाधार्यानभस्मनचचंदनम् ब्राह्मणानांमृदेवोक्तंनभस्मनचचंदनम् याज्ञवल्क्ये शैवस्यचसदा
भस्मनचमृन्नचचंदनम् ब्राह्मणानांमृदेवोक्तानभस्मनचचंदनम् पाद्मे वर्तुलंतिर्यक्छिद्रंचन्हस्वदीर्घंतनूतरं वक्रंविरूपं
बद्धाग्रंछिन्नमूलपदच्युतम् अशुभ्रंरूक्षमारक्तंतथानांगुलिकल्पितम् विगंधंचाप्यसंरब्धंचपुंड्रमाहुरनर्थकम् शांतिदा
ऽनामिकाप्रोक्तामध्यमायुःकरीभवेत् अंगुष्ठःपुष्टिदःप्रोक्तंतर्जनीमोक्षदायिनी निरंतरालंयःकुर्यादूर्ध्वपुंड्रंद्विजाधमः सहित
स्थितंलक्ष्म्यासहविष्णुंव्यपोहति अच्छिद्रमूर्ध्वपुंड्रंतुयेकुर्वंतिद्विजाधमाः तेषांललाटेसततंशुनःपादोनसंशयः॥
तस्माच्छिद्रान्वितंपुंड्रंमहाछिद्रंशुभान्वितम् धारयेद्ब्राह्मणोनित्यंहरिसालोक्यसिद्धये मध्यछिद्रेणसंयुक्तंतद्धिवै
हरिमंदिरम् ऊर्ध्वपुंड्रमृजुंसौम्यंरूपापार्श्वंरूमनोहरम् एकांतिनोमहाभागाःसर्वभूतहितेरताः सांतरालंप्रकुर्वंतिपुंड्रं
हरिपदाकृतिम् तस्माच्छिद्रान्वितंपुंड्रंदंडाकारंरूशोभनम् विप्राणांसततंधार्यंस्त्रीणांचशुभदर्शने एवंद्वादशपुंड्रा
णिब्राह्मणःसततंधरेत् अंतरालेषुसर्वेषुहरिद्राधारयेच्छ्रियम् चत्वारिभूभृतांप्रोक्तंपुंड्राणिद्विविषांपतेः एकपुंड्रंतुना
रीणांशूद्राणांतुविधीयते ललाटेहृदिबाह्वोश्चचतुःपुंड्राणिधारयेत् ललाटेहृदयेद्वेतुभालेत्वेकंविधीयते ऊर्ध्वपुंड्रं
ललाटेतुसर्वेषांप्रथमंस्मृतम् मूर्तयोवासुदेवाद्याःचतुःपुंड्रेषुधारयेत् द्वयोर्गोविंदकृष्णौतुएकंनारायणंधरेत् एवंपुंड्र
विधिःप्रोक्तःसर्वेषांगिरिजेमया इतिसारसंग्रहेऊर्ध्वपुंड्रधारणोनामद्वितीयःसंस्कारः २ अथतृतीयनामसं

सं॰
६

संस्कारउच्यते॥ ॥तदुक्तंपाराशरे नामकर्मप्रवक्ष्यामिपापनाशनमुत्तमम् चक्रादिधारणंयत्रतत्रवैनामकर्मच नाम
धेयंविधानाच्चवैष्णवंपापनाशनम् मूर्तयःकेशवाद्याश्चतथासंकर्षणादयः मत्स्यकूर्मादयोव्यूहाविभवाश्चहरेस्तथा तेषा
मन्यतरंनामतत्रदद्याच्छुभाव्हयम् नामचैवसदास्यत्वंमुख्यमेवतदुच्यते विनाकृतश्चेद्विफलंश्रेयस्तस्यमहामुने योज
येन्नामदास्यांतंभगवन्नामपूर्वकम् तस्मात्पापानिनश्यंतिपुण्यभागीभवेन्नरः वसिष्ठस्मृतौ नदासावासुदेवस्य
सर्वलोकेश्वरस्यये तेषांहिनरकेवासःकल्पायुतशतैरपि अन्यत्रापि स्वजीवनेच्छायदितेस्वसत्तायांस्पृहायदि
आत्मदास्यंहरेःस्वाम्यंस्वभावंचसदास्मर नारदपंचरात्रे अज्ञानाद्यदिवाज्ञानादशुभंयत्कृतंमया क्षंतुमर्हसिदे
वेशदास्येनचग्रहाणमाम् नजानेकर्मयत्किंचिन्नापिलौकिकवैदिकम् ननिषेधविधिर्विष्णोतवदासोस्मिकेवलम् श्री
मद्भागवतेनवमस्कंधेदुर्वासवाक्यम् यन्नामश्रुतिमात्रेणपुमान्भवतिनिर्मलः तस्यतीर्थपदःकिंवादासानामवशिष्य
ते तथासोहंपरित्यज्यदासोहंयोवदेत्सदा वैष्णवोसजगत्पूज्योयातिविष्णोःपरंपदम् नाहंविप्रोनचनरपतिर्नापिवै
श्योनशूद्रोनोवावर्णीनचगृहपतिर्नोवनस्थोयतिर्वा किंतुप्रोद्यन्निखिलपरमानंदपूर्णामृताब्धेर्लक्ष्मीभर्तुःपदकमलयो-
र्दासदासानुदासः पाराशरे दासभूताःस्वतःसर्वेह्यात्मानःपरमात्मनः नान्यथालक्षणंतेषांबंधेमोक्षेचविद्यते त
थैव अहमस्मिनारायणदासदासःदासस्यदासस्यचदासदासः अन्येभ्यईशोजगतोनराणांतस्मादहंधन्यतरोस्मिलो

के मज्जन्मनःफलमिदंमधुकैटभारेमत्प्रार्थनीयमदनुग्रहएषएव त्वद्भृत्यभृत्यपरिचारकभृत्यभृत्यभृत्यस्यभृत्यइतिमां
स्मरलोकनाथ तथाचपरमपदेपि एकधादशधाचैवशतधाचसहस्रधा अनंतधास्वसंकल्पादासकिंकरविग्रहाः दा
सःसखावाहनमासनंध्वजोयस्तेवितानंव्यजनंत्रयीमयः तथावादिपक्षे दास्यनामतुशूद्राणांनद्विजानांकदाचनेतिके
चिदाहुः तंप्रत्याहपाद्मे ब्रह्माणंरुद्रमिंद्रंचयमंवरुणमेवच नारायणस्यदासास्तेयेचान्येंडस्यमध्यगाः यःपरःपुरुषो
विष्णुर्नारायणउदाहृतः दासभूतमिदंतस्यब्रह्माद्याःसकलंजगत् सृष्टंपुनस्तथासृगेंतस्मान्नारायणाच्युते तस्यदास्यंच-
तुर्थ्यंतंमंत्रेप्रोक्तंतुपार्थति नवेदयज्ञाध्ययनैर्नव्रतैश्चोपवासकैः प्राप्यतेवैष्णवंलोकंविनादास्येनकुत्रचित् तस्माद्दास्यंहरे
र्भक्त्याभजेतानन्यमानसाः प्राप्नोतिपरमांसिद्धिंकर्मबंधविमोचनीम् श्रीमद्रामायणेहनुमानवाक्यम् दासोहंकोश
लेंद्रस्यरामस्याक्लिष्टकर्मणः हनुमान्शत्रुसैन्यानांनिहंतामरुतात्मजः श्रुतावपि ब्रह्मदासाब्रह्मदासाब्रह्माहमेतिकि
तवाः हारीतस्मृतौ द्वादशैवतुमासास्तुकेशवाद्यैरधिष्ठिताः आरभ्यमार्गशीर्षंचयथासंख्यंद्विजोत्तमाः यस्मिन्मा
सेभवेद्यस्तुयन्मूर्तिनामचोदिताः नृसिंहरामकृष्णाख्यानामभन्येचकल्पयेत् मंत्रभाष्ये आकारवाच्यस्यश्रीमन्ना
रायणस्यमकारवाच्यात्मादासइतिकथ्यते हारीते गुणयोगेनचान्यानिविष्णुनामानिलौकिके विशिष्टंवैष्णवंनामसर्व
कर्मसुनोदितम् परंपरांगुरुर्नामदद्याच्छिष्यंस्तुतंतुवा तस्माद्भगवतोनामसर्वेषांश्रुतिचोदितम् शक्त्याचेषावताराणांवर्जं

येन्नामवैष्णवः नामदद्यात्प्रयत्नेनवैष्णवंपापनाशनम् यस्यवैवैष्णवंनामनास्तिचेत्तुद्विजन्मनः अनामकःसविज्ञेयःसर्वकर्मसु-
गर्हितः नामदासादिषष्ठ्यंतंग्राहयेत्केवलंतुवा दद्यात्तन्नामदासांतंभगवन्नामपूर्वकम् दास्यमेवपरंधर्मंदास्यमेवपरंहितम् दा
स्येनैवभवेन्मुक्तिरन्यथानिरयंव्रजेत् विष्णोर्दास्यपराभक्तिर्येषांतुनभवेत्क्वचित् तेषामेवहिसंसृष्टंनिरयंब्रह्मणानृप नाराय-
णस्यदासायेनभवंतिनराधमाः जीवंतएवचांडालाभविष्यंतिनसंशयः नास्तिचेद्वैष्णवंनामयस्यवैद्विजसत्तम सपाषंडीतिवि-
ज्ञेयःसर्वकर्मसुगर्हितः एवंतृतीयसंस्कारंकृत्वावैवैष्णवोत्तमाः चतुर्थंमंत्रसंस्कारंकुर्वीतद्विजसत्तमाः इतिसारसंग्रहेतृ
तीयःसंस्कारः अथचतुर्थोमंत्रसंस्कारोलिख्यते तदुक्तंहारीते शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिमंत्रयोगमनुत्तमम् यथोक्तं
विष्णुनापूर्वंब्रह्मणःपरमात्मना सर्वेषामेवमंत्राणांप्रथमंगुह्यमुत्तमम् मंत्ररत्नंनृपश्रेष्ठसद्योमुक्तिफलप्रदम् सर्वैश्वर्यप्र-
दंपथ्यंसर्वेषांसर्वकामदम् यस्योच्चाटनमात्रेणपरितुष्टोभवेद्धरिः देशकालादिनियममरिमित्रादिशोधनम् स्वरवर्णादि-
दोषश्चपौरश्चारणिकंनतु ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःस्त्रियःशूद्रास्तथेतराः तस्याधिकारिणःसर्वेसर्वशीलगुणायदि अ
नन्यसाधनायेतुअनन्यशरणास्तथा अनन्यभोग्यायेराजन्नतएवास्याधिकारिणः पंचसंस्कारसंपन्नाःश्रद्धावंतोनसू-
यकाः भक्त्यापरमयाविष्णोर्युक्तास्तस्याधिकारिणः पंचविंशाक्षरोमंत्रःपदैःषड्भिःसमन्वितः वाक्यद्वयपरंमंत्रंज्ञेयं
रत्नमनुत्तमम् तथाचपाद्मेब्रह्मानारायणसंवादे -दुर्वृत्तोवासुवृत्तोवामूर्खोवापंडितोपिवा लक्ष्मींचमांसुरेशंच

द्वयेनशरणंगतः मल्लोकमचिरंलब्ध्वामत्सायुज्यंसगच्छति अतिपापप्रसक्तोपि श्रीवैकुंठंपुरातनम् द्वयानुष्ठानमात्रेणनरः-
शीघ्रंसगच्छति मूर्खोवाधर्मशीलोवानिंदितोवाप्यनिंदितः द्वयोच्चारणमात्रेणनरःशीघ्रंसगच्छति नानुकूल्यंननक्षत्रंनती
र्थादिनिषेवणम् नपुरश्चरणंनित्यंजपन्नापेक्षतेद्वयम् द्वयेनमंत्ररत्नेनमत्प्रियेणभजेत्सदा ऋष्यादिकंकरन्यासमंगन्या-
संचवर्जयेत् नारीवापुरुषोवापिगुरुवंदनपूर्वकम् स्त्रीणांचसर्ववर्णानांपुरुषाणांतथाविदुः द्वयेनप्राप्नुयाद्यत्रतद्विष्णोःपर
मंपदम् सर्वमंत्रफलान्यस्यविज्ञानेनभवंतिवै अचिरान्मत्प्रसादेनमल्लोकंसचगच्छति सर्वपापक्षयकरंसर्वपुण्यविवर्द्ध
नम् श्रीकरंलोकवश्यंचसद्यःसंसारतारकम् मानसंवाचिकंपापंकायिकंचत्रिधाकृतम् द्वयस्मरणमात्रेणनाशंयातिसु
निश्चितम् संसारार्णवमग्नानांसद्यःसंसारतारणम् द्वयमेकंतुविप्रेंद्रनास्त्यस्यसदृशंभुवि एवंज्ञात्वाद्विजश्रेष्ठद्वयंनित्य
मतंद्रितः श्रीमन्नारायणंध्यात्वातंभजेत्पुरुषोत्तमम् द्वयंहिसर्वसफलभंआचारंनैवपेक्षते उपायशून्यतांवीक्ष्यददातिपर
मंपदम् न्यासद्वयंप्रपत्तिःस्यात्पर्यायेणानिबोधमे द्वयोपदेशपूर्वेणसर्वकर्मसमाचरेत् द्वयाधिकारिनभवेत्सर्वमंत्रेषुनार्ह
ति तस्माद्द्वयमधीत्यैवमंत्रमष्टाक्षरंभ्यसेत् पाराशरे अध्यापयेन्मंत्ररत्नंऋषिछंदोधिदैवतम् सन्यासंचसमुद्रंच
सार्थमध्यापयेद्गुरुः उच्चारणान्मनोरस्यसर्वसिद्धिफलंलभेत् अनधीत्यद्वयंमंत्रंनविप्रोनचवैष्णवः अचक्रधारिणंविप्रं ८
योध्यापयतिदेशिकः शिष्येणसहितोयातिनरकंरौरवंद्विजः कुलजोवातपस्वीवावेदवेदांगपारगः यज्ञदानपरोवापि-

सर्वतीर्थोपसेवकः व्रतीवासत्यवादीवायतिर्वाज्ञानवानपि ह्रयाधिकारीनभवेत्तंप्रयत्नेनवर्जयेत् इतिमंत्ररत्नमाहात्म्यं॥
अथाष्टाक्षरमाहात्म्यंलिख्यते हारीते सर्वार्थविद्गर्भस्थावेदाश्चाष्टाक्षरेस्थिताः अष्टाक्षरस्तुप्रणवेत्यकारेप्रणवः-
स्थितः ऐहलौकिकमैश्वर्यंस्वर्गाद्यंपारलौकिकम् कैवल्यंभगवंतंचमंत्रोयंसाधयिष्यति किमत्रबहुनोक्तेनसर्वसिद्धिप्र-
दोनृणाम् श्रीमदष्टाक्षरोमंत्रोनित्यंप्रियतमोहरेः आसीनोवाशयानोवातिष्ठन्वायत्रकुत्रचित् जपेदष्टाक्षरंमंत्रंतस्यावि-
ष्णुःप्रसीदति स्तस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः अधीतःसर्ववेदानांयोजपेत्सततंमनुम् ब्रह्मघ्नोवाकृतघ्नोवामहा
पापयुतोपिवा अष्टाक्षरस्यजप्तारंदृष्ट्वापापैःप्रमुच्यते अष्टाक्षरस्यजप्तारोयथाभागवतोत्तमाः पुनंतिसकलंलोकंसदेवा
सुरमानुषम् अष्टाक्षरस्यजप्तारंप्रणमेद्यस्तुभक्तितः सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते अचिंत्यंममभाहात्म्यंमनोर
स्यजगत्पते नहिवक्तुंमयाशक्यंब्रह्माद्यैस्त्रिदशैरपि व्यापकानांचसर्वेषांज्यायानष्टाक्षरोमनुः अष्टाक्षरंप्रजप्त्वातुसा
क्षान्नारायणःस्वयम् सन्यासंचसमुद्रंचसर्षिछंदोधिदैवतम् सद्दीक्षाविधिसध्यानंसार्थमंत्रमुदाहृतम् जपेद्योगयत-
यामंत्रंसततंवैष्णवोत्तमः नसाधनतयाजप्यंकर्तव्यंविष्णुतत्परैः अष्टोत्तरसहस्रंवाशतमष्टोत्तरंतुवा त्रिसंध्यासुजपे
न्मंत्रंतदर्थमनुचिंतयन् अष्टाक्षरस्यजप्तारंशंखचक्रादिधारिणम् योवमन्येद्धिमूढात्मासघश्चांडालतांव्रजेत् इतिअ
ष्टाक्षरमाहात्म्यम् अथचरमश्लोकोत्कर्षंलिख्यते तदुक्तंविष्णुयामलेमहामते भारतोदधिनिर्मथ्यगीतानिर्मथ्य

सं·

तस्यच सारमुद्धृत्यकृष्णेन अर्जुनस्यमुखेहुतम् भारतामृतसारंचभगवन्मुखनिःसृतम् गीताचमोदकंपीत्वापुनर्जन्मनवि
द्यते मलनिर्मोचनंपुंसांगंगास्नानंदिनेदिने चरमश्लोकांभसिस्नानेसंसारमलनाशनम् सर्वशास्त्रमयीगीतासर्वदेवमयोहरिः
सर्वतीर्थमयीगंगासर्वधर्मोदयापरः कृष्णवृक्षसमुत्पन्नागीताचर्महरीतकी रेजनाःकिंनखाद्यंतेकलौमलविमोचनी यत्स्व
यंपद्मनाभस्यमुखपद्माद्विनिःसृतम् इदंसारमयंप्रोक्तंगुह्यंवेदार्थविस्तरम् निर्मथ्यसर्वशास्त्राणिकृष्णेनकथितंध्रुवम्
पठनाच्छ्रवणाद्वापिविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् यःपठेत्सततंभक्त्यागीतासारसमुच्चयम् सनरोमोक्षमाप्नोतिसिद्धोभवतिना
न्यथा पादंवाअर्धपादंवाश्लोकार्द्धंश्लोकमेवच योनित्यंध्यायतेविप्रःसमोक्षमधिगच्छति श्लोकोयंपद्मनाभस्यमुखपद्मा·
द्विनिःसृतः यःपठेत्परमःप्रीत्यासगच्छेद्विष्णुमव्ययम् भगवद्वाक्यम् योमांगीतासमूहेनस्तोतुमिच्छतिपांडव ॥
सोहमेकेनश्लोकेनस्तुतएवनसंशयः भगवद्गीतायामपिभगवद्वाक्यम् सर्वगुह्यतमंभूयःशृणुमेपरमंवचः इष्टो
सीमेदृढमतिस्ततोवक्ष्यामितेहितम् यइदंपरमंगुह्यंमद्भक्तेष्वभिधास्यति भक्तिंमयिपरांकृत्वामामेवैष्यत्यसंशयः श्र
द्धावाननसूयश्चशृणुयादपियोनरः सोपिमुक्तःशुभांल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् इत्यादिवाक्यंचरमश्लोकपरम् श्री
मदष्टाक्षरंमंत्रंमंत्ररत्नयुगाव्हयम् गीतारूचरमश्लोकंयोजानातिसवैष्णवः पंचरात्रे न्यासेवात्वर्चनेवापिमंत्रमेकां
तिनोश्रयेत् अवैष्णवोपदिष्टेनमंत्रेणानरकंव्रजेत् अवैष्णवात्हृतंमंत्रंयःपठेद्वैष्णवोद्विजः कल्पकोटिसहस्राणिपच्यतेन·

९

रकाम्मिना पाराशरे अचक्रधारिणंविप्रंयोध्यापयतिदेशिकः शिष्येननरकंयातिकल्पकोटिशतंद्विजः तस्मात्तापादिसंस्का-
रान्सर्वमंत्रमनुत्तमम् अध्यापयेद्गुरुःसम्यक् अन्यथानरकंव्रजेत् पद्मपुराणे अवैष्णवोपदिष्टंत्वपूर्वमंत्रंपरित्यजेत् पुन-
श्चविधिनासम्यक् वैष्णवाद्ग्राहयेन्मनुम् हारीते अचक्रधारिणंविप्रंमंत्रमध्यापयेद्गुरुः रौरवंनरकंप्राप्यचांडालियो-
निमाप्नुयात् तस्माद्दीक्षाविधानेनशिष्यंभक्तिसमन्वितम् मंत्रमध्यापयेद्विद्वान्वैष्णवंपापनाशनम् भारद्वाजसंहिता-
यां नजातुमंत्रदानारीर्नशूद्रोनांतरोद्भवः नाभिशस्तोनपतितःकामकामाप्यकामिनम् सच्छूद्रपुरुषातिविज्ञेयसंततेकांत
निर्मले कुलेजातोगुणेयुक्तोविप्रश्रेष्ठतमोगुरुः पाद्मे सहस्रशाखाध्यायीच सर्वयज्ञेषुदीक्षितः कुलेमहति-
जातोपिनगुरुःस्यादवैष्णवः यस्तुमंत्रद्वयंसम्यक् अध्यापयतिवैष्णवः सआचार्यस्तुविज्ञेयोभवबंधविनाशकः हा-
रीते आचार्यसंश्रयेत्पूर्वमनवद्यंवैष्णवंद्विजः शुद्धसत्वगुणोपेतंनवेज्याकर्मकारकम् सत्संप्रदायसंयुक्तंमंत्ररत्ना-
र्थकोविदम् ज्ञानवैराग्यसंपन्नंवेदवेदांगपारगम् शासितारंसदाचारैःसर्वधर्मविदांवरम् महाभागवतंविप्रंसदा-
चारनिषेविणम् आलोक्यसर्वशास्त्राणिपुराणानिचवैष्णवः तदर्थमाचरेद्यस्तुसआचार्यइतीरितः तथाचश्रुतिः
आचार्यवान्पुरुषोवेद नैषातर्केणमतिरापनेयाप्रोक्तान्येनैवसुज्ञानायप्रेष्ठेत्यादि श्रीभागवते तस्माद्गुरुंप्रप-
द्येतजिज्ञासुःश्रेयआत्मनः शाब्देपरेचनिष्णातंब्रह्मण्युपशमाश्रयम् कठवल्ल्युपनिषदि गुशब्दस्त्वंधकारस्स्याद्रुश-

बद्स्तन्निरोधकः अंधकारनिरोधत्वाद्गुरुरित्यभिधीयते अथशिष्यलक्षणम् तदुक्तंहारीते आस्तिक्यमनसंसद्भि
रुपेतंधर्मवत्सलं श्रद्दधानंसदाचारंगुरुशुश्रूषतत्परम् एकादशे सायंप्रातरुपानीयतिक्षांतस्मैनिवेदयेत् यच्चान्यद
प्यनुज्ञातमुपभुंजीतसंयतः शुश्रूषमाणआचार्यंसदोपासीतनीचवत् यानशय्यासनस्थानेर्नातिदूरेकृतांजलिः एवंव्र·
तोगुरुकुलेवसेद्भोगविवर्जितः विद्यासमाप्यतेयावद्भिक्षवृत्तमखंडितम् आचार्यंमांविजानीयान्नावमन्येतकर्हिचित् न
मर्त्यबुध्यासेवेतसर्वदेवमयोगुरुः आदित्यपुराणे पाद्मेरुष्टेहरस्त्राताहरेरुष्टेहरिस्तथा हरौरुष्टेगुरुस्त्रातागुरौ
रुष्टेनकश्चन सप्तमस्कंधे यस्यसाक्षाद्भगवतिज्ञानदीपप्रदेगुरौ भक्तिर्नस्यात्कृतंतस्यमन्येकुंजरशौचवत् अ
ग्निसंभवसंहितायाम् येगुर्वाज्ञांनकुर्वंतिपापिष्ठाःपुरुषाधमाः नतेषांनरकक्लेशनिस्तारोमुनिसत्तम अथदीक्षाका
लनिर्णयः मंत्रसारे द्वितीयापंचमीवापिषष्ठीवापिविशेषतः द्वादश्यामपिकर्तव्यंत्रयोदश्यामथापिवा वसंतेदीक्षये·
द्विप्रंग्रीष्मेराजन्यमेवच शारदेसमयेवैश्यंहेमंतेशूद्रमेवच स्त्रियश्चवार्षिकेकालेदीक्षयेद्यत्नतस्तथा दीक्षितायविशे
षेणप्रसीदेन्नान्यथाहरिः ब्राह्मणःक्षत्रियोवापिवैश्यःशूद्रोथवापुनः एवंस्त्रियोवायत्नेनगुरुमेवसमाश्रयेत् आ·
र्तमुमुक्षूणांनियमोन तदुक्तंतत्वसारे दुर्लभंसद्गुरूणांतुसत्संगाद्यदुपस्थितम् तदनुज्ञायदालब्धासदीक्षावासरो
महान् ग्रामेवायदिवारण्येक्षेत्रेवादिवसेनिशि आगच्छतिगुरुर्दैवात्तदादीक्षांप्रकारयेत् अवश्यंवैष्णवींदीक्षांप्रविशे

सर्वप्रयत्नतः दीक्षितायविशेषेणसंसिद्धिर्नात्रसंशयः अथशरणागतलक्षणम् तदुक्तंपाराशरे मातात्वंसर्वलोका-
नांसर्वलोकेश्वरप्रिये आश्रयणात्त्वेनमिममपराधशतैर्वृतम् नारायणादयासिंधोवात्सल्यगुणसागर त्वाद्येनपापि-
नंदेवकृपयासमुपागतम् एवंप्रपद्यदेवेशमाचार्यकृपयास्वयम् स्वाचार्यंहृदयेध्यात्वामंत्रमध्यापयेद्गुरुः हारीते
एनंरक्षदयासिंधोबहुजन्मापराधिनम् इत्याचार्येणसंदिष्टंप्रपद्येतजनार्दनम् इतिप्रपन्नमाचार्योनिवेश्यपुरतोहरेः
अध्यापयेत्ततस्तस्मैमंत्ररत्नंशृभाव्हयम् गद्यत्रयेपि पितरंमातरंदारान्पुत्रान्बंधून्सखीन्गुरून् रत्नानिधन
धान्यानिक्षेत्राणिचगृहाणिच सर्वधर्मांश्चसंत्यज्य सर्वकर्मांश्चसाक्षरान् लोकविक्रांतचरणौशरणंतेव्रजंविभोः ये
नकेनप्रकारेणद्वयवक्तात्वंमदीयैवकृपया तथाचनारायणसंहितायां यथाहिपाणिग्रहणंरक्षाबंधनपूर्वकंत
म् एकस्मिन्नेवयुगपन्मुहूर्तेक्रियतेरमे शरणागतिरप्येवंहेतितापादिपूर्वकम् एकस्मिन्नेवकालेवैकार्याशिष्यस्यदे-
शिकैः मंत्ररत्नानुसंधानपूर्वकंतस्यसादरम् भगवत्पादयोरात्मनिक्षेपोत्यागउच्यते मंत्रार्थतत्वविदुषंयागतंत्रेनि-
योजयेत् आचार्याधीनवृत्तिस्स्यात्यावज्जीवंभवेत्तदा यावच्छरीरपातंतुद्वयमावर्तयेन्मनुम् इतिश्रीसारसंग्रहेमंत्र
संस्कारोनामचतुर्थसंस्कारः। ४ अथपंचमोयागसंस्कारउच्यते तदुक्तंपाराशरे अथयागविधिंवक्ष्येसंस्का
रंतुमनुत्तमम् अभिवाद्यनमस्कृत्यप्रणिपत्यततोगुरुम् तस्यप्रसादंलब्ध्वाहिगृहीत्वाविग्रहंहरेः श्रीभूमिनीलासहितं

सायुधंसपरिच्छदम् अर्चयेत्प्रयतोनित्यंयथाकालमतंद्रितः अप्सुव्योम्नितथार्चायांवन्हौहृदितथागुरौ अथपरतत्व सं.
निर्णयेतथाचश्रुतिः एकएवनारायणआसीत् नब्रह्मानेशाननेमेद्यावापृथिवी नारायणाद्ब्रह्माजायते नारायणाद्रुद्रोजाय
ते नारायणात्प्रजापतिःप्रजायते तथाचस्मृतिः सर्वतस्त्वंजगत्साक्षीचराचरगुरुःपिता सर्वलोकेश्वरःसाक्षात्सृष्टि-
स्थित्यंतकारकः ईश्वरोभगवान्विष्णुःपरमात्माजगत्पतिः अनंतःपुरुषःसाक्षात्परंब्रह्मशिवःप्रभुः नारायणःसर्वग
तःपरंज्योतिःपरात्परः तस्मात्तुभगवान्विष्णुःपरमात्मासईश्वरः पद्मपुराणेपि योसौसर्वगतःश्रीमान्वासुदेवःपरा-
त्परः अनादिनिधनोविष्णुः सएवपरमेश्वरः शुद्धसत्वमयोयोसौकल्याणगुणवान्प्रभुः पुंडरीकेक्षणःश्रीमान्श्रीपति
पुरुषोत्तमः विप्राणांवेदविदुषामेकएवार्चितःप्रभुः विप्राणांनेतरेपूज्या रजस्तमविमोहिताः भारतेअश्वमेधपर्वेभगव-
द्वचनम् रुद्रंसमाश्रितादेवारुद्रोब्रह्माणमाश्रितः ब्रह्मासमाश्रितोमत्यं नाहंकश्चिदुपाश्रये ममाश्रयस्तुनोकश्चित्स
र्वेषामाश्रयोह्यहम् इदंरहस्यंकौंतेयप्रोक्तवानहमव्ययम् नारायणात्परादेवोनभूतोनभविष्यति एतद्रहस्यंवेदानांपु
राणानांचसत्तम सर्वेदेवाःसपितरोब्रह्माद्याश्चांडमध्यगाः विष्णोःसकाशादुत्पन्नाइतीयंवैदिकीश्रुतिः नृसिंहपुरा
णे ब्रह्मादयःसुराःसर्वेविष्णुमाराध्यतेपुरा स्वंस्वंपदमनुप्राप्ताःकेशवस्यप्रसादतः येतुसामान्यभावेनमन्यंतेपुरुषो ११
त्तमम् तेवैपाखंडिनोज्ञेयानरकार्हानराधमाः सहस्रनाम्न्यपि दैवतंदेवतानांचभूतानांयोव्ययःपिता यतःस-

र्वाणि भूतानि भवंत्यादियुगागमे यस्मिंश्च प्रलयं यांति पुनरेव युगक्षये तस्य लोकप्रधानस्य जगन्नाथस्य भूपते भगवद्गी-
तायाम् पितासि लोकस्य चराचरस्य त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् न त्वत्समस्त्वभ्यधिकः कुतोन्यो लोकत्रयेप्यप्रतिम-
प्रभाव: श्रीभागवते श्रियःपतिर्यज्ञपतिः प्रजापतिर्धियांपतिर्लोकपतिर्धरापतिः पतिर्गतिश्चांधकवृष्णिसा
त्वतां प्रसीदतां मे भगवान्सतांगतिः प्रजापतिस्मृतौ नारायणं परित्यज्य हृदिस्थं प्रभुमीश्वरम् योन्यमर्चय-
ते देवं परबुध्या स पापभाक् वसिष्ठस्मृतौ नारायणं परं ब्रह्म ब्राह्मणानां हि देवतम् सोमसूर्यादयो देवाः क्ष-
त्रियाणां विशामपि शूद्रादीनां तु रुद्राद्याः अर्चनीयाः प्रकीर्तिताः भारते ब्रह्माणं शितिकंठं च याश्चान्या देवताः
स्मृताः प्रतिबुद्धा न सेवंते यस्मात्परिमितं फलम् पाद्मे भृगुवचनम् शुद्धसत्वमयो विष्णुः कल्याणगुणसागरः ना
रायणः परब्रह्म विप्राणां देवतं हरिः स एव पूज्यो विप्राणां नेतरः पुरुषर्षभ मोहाद्यः पूजयेदन्यं स पाखंडी भविष्यति अ
शुद्धा ब्रह्मरुद्राद्या रजस्तमविमिश्रिताः नान्यः कश्चिन्नराणां वै पूजनीयः कदाचन नान्यदेवं निरीक्षेत नान्यं देवं च पू-
जयेत् न चान्यं प्रणमेद्विप्रो नान्यदायतनं विशेत् वाराहे यत्सत्वं स हरिर्देवो हरिस्तत्परमं पदम् सत्वं रजस्तमश्चे-
ति तृतीयं चैतदुच्यते लिंगपुराणे हिरण्यगर्भो रजसा तमसा शंकरः स्वयम् सत्वेन सर्वगो विष्णुः सर्वात्मा सदस-
न्मयः सात्विकैः सेव्यते विष्णुस्तामसैरेव शंकरः राजसैः सेव्यते ब्रह्मा संकीर्णैश्च सरस्वती बौद्धो रुद्रस्तथा वायुर्दुर्गा गण

पर्भैरवाः यमस्कंदोनैर्ऋतश्चैवतामसादेवताः स्मृताः भागवतेपि सत्वंरजस्तमइतिप्रकृतेर्गुणास्तैर्युक्तः परः पुरुषएकः
इहास्यधत्ते स्थित्यादयेहरिविरिंचिहरेतिसंज्ञाः श्रेयांसितत्रखलुसत्वतनोर्नृणांस्युः मुमुक्षवोघोररूपान्हित्वाभूतपती
नथ नारायणकलाः शांताभजंतिह्यनसूयवः वसिष्ठस्मृतौ श्रीमहाविष्णुमन्येनहीनदेवेनदुर्मतिः साधारणंस
कृद्दृष्टेसोंत्यजोनांत्यजोंत्यजः वासुदेवंपरित्यज्ययोन्यदेवमुपासते सहेमराशिमुत्सृज्यपांशुराशिंजिघृक्षति तथाच
पाद्मे यक्षराक्षसभूतानांकूष्मांडागणभैरवाः नार्चनीयासदादैवविष्णुलोकमभीप्सुभिः रजस्तमोविभूतानामर्चनंम·
तिसिद्ध्यति रौरवंनरकंयातियक्षभूतगणार्चनात् तस्मात्तुसर्वयज्ञस्यभोक्तारंपुरुषोत्तमम् ज्ञात्वासर्वत्रकुर्वीतनित्यनैमि
त्तिकीक्रियाः इत्यादिइतरनिरसनपूर्वकंभगवत्परत्वमुक्तम् अथार्चाप्रकारोलिख्यते पाद्मे जंबुद्वीपेमहापुण्येव·
र्षेवैभारतेशुभे अर्चायांसन्निधिर्विष्णोर्नेतरेषुकदाचन भारतेऽस्मिन्महावर्षेनित्यंसन्निहितोहरिः सर्वावस्थासुसोल·
भ्यमर्चायांविंदतेजनैः तस्माद्वैभारतेवर्षेमुनिभिस्त्रिदशैरपि सेव्यतेऋषिभिर्देवितपोयज्ञक्रियादिभिः ऐंद्रद्युम्नेतथाकूर्मे
सिंहाद्रौबदरीवने कृतशौचेप्रयागेच पौंड्रकेचैवदंडके वैठाकुंद्रोपदेचैवश्वेताद्रौकरवीरके काच्यामनंतशयनेश्रीरंगेगो
रवाचले नारायणाचलेसोम्येवाराहेवामनाश्रमे एवमाद्याःस्वयंव्यक्ताः सर्वकामफलप्रदाः अथवास्थापनंविष्णोःस्वगृ· १२
हेतद्विशिष्यते शिलयादारुलोहाद्यैः कृत्वाप्रतिकृतंहरेः विष्णुयामले मृदाचरस्यरत्नेनताम्रेणरजतेनवा कृत्वाद्रा·

रूमयंबिंबमर्च्चनंकांचनेनवा पुण्यंदशगुणंविंद्यादेतेषामुत्तरोत्तरम् यस्मिन्सांन्निहितोविष्णुःस्वयमेवनृणांविभुः हारीते शास्त्रोक्तकर्मदक्षश्चप्रतिष्ठांकर्तुमर्हति दीक्षितःसकलंकुर्याद्दैवकर्मत्वतंद्रितः पाराशरे देवतान्तरभोक्तावासमबुद्धिरथोपिवा नास्तिकोवेदहीनोवानप्रतिष्ठांसमाचरेत् हारीते अवैष्णवेनविप्रेणस्थापितेमधुसूदने तद्राष्ट्रंभूपतिर्वापिविनाशमुपजायते वसिष्ठस्मृतौ चक्रादिचिन्हहीनेनस्थापितेयदिविग्रहे नसान्निध्यंहरिर्यातिक्रियाकोटिशतैरपि पंचरात्रे शंखचक्रांकहीनस्यऊर्ध्वपुंड्रविवर्जितम् कृतंपूजाप्रतिष्ठादितत्सर्वंनिष्फलंभवेत् अमंत्रमर्चनं कुर्यादकालेपूजयेद्धरिम् ग्रामनाशंचदुर्भिक्षंराजराष्ट्रंविनश्यति अवैष्णवस्थापितानांप्रतिमानांचवंदनम् यःकरोतिसमूढात्मारौरवंनरकंव्रजेत् तस्माद्वैष्णवान्विप्रान्नकर्मणिनियोजयेत् महाभागवतंतत्रअर्चायांवरयेत्सुधीः अर्थपंचकतत्वज्ञापंचसंस्कारसंस्कृताः आकारत्रयसंपन्नास्तेवैभागवतोत्तमाः वसिष्ठस्मृतौ जितेंद्रियःशुभाचारःसत्वस्थःशुभलक्षणः श्रुतिस्मृतिपुराणार्थविद्वान्दंभविवर्जितः अर्थपंचकतत्वज्ञोत्वग्निहोत्रयुतश्चिरम् इयनिष्ठोह्यर्थज्ञःप्रतिष्ठांकर्तुमर्हति स्निग्धंरम्यंगृहीत्वास्मकारयेच्छुभविग्रहम् सर्वावयवसंपूर्णंलक्षणैश्चविराजितम् श्रीभूमिसहितंदेवंकारयेच्छुभविग्रहम् एकादश्यांशुक्लपक्षेद्वादश्यांश्रवणेपिवा रोहिण्यामिंदुवारेवातथैवादितिभेशुभे कार्तिकेमार्गशीर्षेवानभस्येचोत्तरायणे शुभेन्हिशुभलग्नेवाशुभग्रहनिरीक्षिते प्रतिष्ठांकारयेद्विद्वान्यथोक्तविधिनाद्वि-

जः श्रौतस्मार्तागमोक्तानामर्चनंविधिनाद्विजः क्रियालोपंनकर्तव्यंविष्णोराराधनंपरम् धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैस्तांबूलाद्यैश्चभक्तितः सं
एवमभ्यर्चयेद्विष्णुंयावज्जीवमतंद्रितः शालग्रामशिलायांतुगृहीभिःसिद्धिरिष्यते तस्मिन्संपूजयेद्देवंस्थानेषुचगृहेषुच
हारिते शालग्रामशिलायांतुपूजनंपरमात्मनः कोटिकोटिगुणाधिक्यंभवेदत्रनसंशयः नजपोनाधिवासश्चनचसंस्था
पनक्रिया शालग्रामार्चनेविष्णुस्तस्मिन्सान्निहितःसदा मूर्तीनांचहरेःस्वस्ययस्यांप्रीतिरनुत्तमा तस्यामेवतुतांध्यात्वापू
जयेत्तद्विधानतः तन्मूर्त्यैनरविंबेतुनयष्टव्यंतद्देवतत् शालग्रामशिलायांतुयष्टव्यंस्वष्टमूर्तयः अथतल्लक्षणं तदुक्तं॰
स्कांदे स्निग्धाकृष्णापांडुराचपीतानीलास्तथैवच रक्तासूक्ष्माचवक्राचमहास्थूलात्वलांछिता कपिलाकर्बुराभग्नाबहुच
कैकचक्रिका बृहन्मुखाबृहच्चक्रालग्नचक्राथवापुनः बहुचक्राथवाकाचिद्भग्नचक्रात्वधोमुखा अथतन्माहात्म्यवर्णनम्
तत्रैव स्निग्धास्निग्धकरामंत्रेकृष्णाकीर्तिंददातिच पांडुरापापदहनापीतापुत्रफलप्रदा नीलासंदृश्यतेलक्ष्मीरक्तारो॰
गप्रदायका सूक्ष्माचोद्वेगदानित्यंवक्रादारिद्र्यदायिका स्थूलानिहंतिचैवायुर्निष्फलातुह्यलांछिता कपिलाकर्बुराभग्ना
बहुचक्रैकचक्रिका बृहन्मुखाबृहच्चक्रालग्नचक्राथवापुनः बहुचक्राथवाकाचिद्भग्नचक्रात्वधोमुखा पूजयेद्यःप्रमादेन
दुःखमेवलभेत्तुसः कपिलाचभ्रमावर्तारेखावर्ताचयाखिला दुःखदासातुविज्ञेयास्करखदानकदाचन एतत्सकामपूजा १३
याम् निष्कामिनस्तु तदुक्तं ब्रह्मपुराणे खंडितंस्फुटितंभग्नंपार्श्वभिन्नंविभेदितम् शालग्रामशिलाभूतंशैलदोषा

भवेन्नहि धात्रीफलप्रमाणंस्यात्करणोभयसंपुटा पूजनीयाप्रयत्नेनशिलाचैतादृशीशुभा शालग्रामशिलायांयोमूल्यमुच्चारयेन्न
रः विक्रेताचानुमंताच यःपरीक्षानुमोदकः सर्वेतेनरकंयांतियावदाभूतसंप्लवः कपिलोनारसिंहस्तु पृथुचक्रः शुभशोभनः
ब्रह्मचर्येणपूज्योसावन्यथाविघ्नदोभवेत् अतिपापसमाचाराः कर्मण्यनधिकारिणः शालग्रामार्चकावैतेनैवयांतियमाल-
यम् कामक्रोधप्रलोभैश्चव्याप्तोसौवैनराधमः सोपियातिहरेर्लोकंशालग्रामशिलार्चनात् अशुचिर्वादुराचारिसत्यशौच-
विवर्जितः शालग्रामशिलांस्पृष्ट्वासद्यएवशुचिर्भवेत् ब्राह्मणक्षत्रियविशांसच्छूद्राणामथापिवा शालग्रामेधिकारो-
स्तिनचान्येषांकदाचन अतिपापसमाचारइत्यारभ्यकदाचनपर्यंतंप्रशंसातिशयमुक्तम् सांप्रदायप्रकारस्त्वन्यः विना-
तीर्थैर्विनादानैर्विनायज्ञैर्विनामखैः शालग्रामशिलांस्पृष्ट्वासद्यएवशुचिर्भवेत् हारीते ब्राह्मणैःसर्वैःपूज्योहंशुचै
रप्यशुचैरपि स्त्रीशूद्रयोःकरस्पर्शवज्रादपिसुदुःसहम् पंचसंस्कारसंपन्नोमंत्ररत्नार्थकोविदः शालग्रामशिलायांतुपू-
जयेत्पुरुषोत्तमम् वाराहंनारसिंहंचहयग्रीवंचवामनम् ब्राह्मणःपूजयेद्विष्णुंयज्ञमूर्तिंचकेशवम् क्षत्रियःपूजयेद्रामं-
केशवंमधुसूदनम् नारायणंवासुदेवंवैश्यःसंपूजयेत्तथा बालगोपालवेशंचस्त्रीशूद्रैःपूजयेत्सदा॥ द्विजानामेवना-
न्येषांशालग्रामशिलार्चनम् स्थंडिलेहृदयेवापीपूजयेच्छूद्रयोनिजः बालकृष्णंवसुदेवंपूजयेद्द्विजःसदा अर्चनंवंद-
नंदास्यंप्रणामंदर्शनंनृणाम् शालग्रामशिलायांतुसर्वंकोटिगुणंभवेत् सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः

पौरुषेणतुसूक्तेनपूजयेत्पुरुषोत्तमम् पाराशरे पंचरात्रविधानेनतथावैखानसेनवा स्मृत्युक्तेनाथवाकुर्यात्क्रिया·
लोपंनकारयेत् एवंसंपूजयेद्देवंयावज्जीवंद्विजोत्तमाः श्रौतस्मार्तागमोक्तानांकुर्यादन्यतमक्रियाम् सूतकेमृतकेवापि
विष्णुंनित्यंतथार्चयेत् शालग्रामशिलास्पर्शात्सद्यएवशुचिर्भवेत् मद्भक्तिबलमाश्रित्यमद्भक्तोदीक्षितोयदि नत्यजेत्स्व
सकर्माणिसूतकेमृतकेपिवा सूतकेमृतकेचैवनित्यंविष्णुंतथार्चयेत् सात्तुधानस्यविप्रस्यसद्यःशुद्धिःप्रजापते जपो
देवार्चनविधिःकार्योदीक्षान्वितैर्नरैः नास्तिपापंयतस्तेषांसूतकेवाजितात्मनाम् इतिश्रीसारसंग्रहेयागसंस्कारोना
मपंचमःसंस्कारः अथभगवदाराधनक्रमोलिख्यते तदुक्तंहारीते अर्चनंमंत्रपठनंध्यानंहोमंचवंदनम्
स्तुतिर्योगसमाधिंचतथामंत्रार्थचिंतनम् एतेनवविधाप्रोक्तानवेज्यावैष्णवोत्तमाः योनित्यमर्चयेद्देवंयावज्जीवमतंद्रि
तः गंडकीगोमतीचक्रंतुलसीताम्रभाजनम् घंटानादंशंखतोयंअष्टमंचानुलेपनम् सर्वेषामप्यलाभेतुशंखमेकंविशि
ष्यते शंखोदकंसदापूतमतिप्रियतरंहरेः इतिकेषांचिन्मतेप्रपन्नानांमतेतत्रतदुक्तमनंतसंहितायाम् पंचसंस्कारयु·
क्तानांवैष्णवानांविशेषतः गृहार्चनविधानेतु शंखघंटारवंत्यजेत् घंटानादंतथावाद्यंनृत्यगीतादिकान्यपि नैवेद्यकाले
यःकुर्याद्घोररवंनरकंव्रजेत् हयग्रीवसंहितायाम् प्रपन्नैर्नियतैर्विप्रैःप्रत्यहंमत्परायणैः गृहार्चनविधौशंखघंटाना·
दंचवर्जयेत् हारीते पाद्यार्घ्याचमनस्नानपात्राणिस्थाप्यपूजयेत् पूरयित्वाशुभजलंपात्रेषुकुसुमैर्युतम् द्रव्याणिनि

क्षिपेत्तेषु मंगलानि यथाक्रमम् द्रव्याणामप्यलाभे तु तुलसीपत्रं निक्षिपेत् उद्धरण्या ततो दद्यात् साद्यार्घ्याचमनं हरेः स्नान-
पात्रोदमादाय स्नापयेत्कमलापतिम् कस्तूरीतिलकं गंधपुष्पाणि सुरभीणि च वस्त्रं चैवोपवीतं च दद्यादाभरणानि च पुन
रर्घ्यादिकं दत्वा धूपदीपौ नियोजयेत् गुग्गुलं माहिषाख्यं च शाल्लनिर्यासमेव च अगरुं देवदारुं च उशीरं श्रीफलं तथा ह्री
बेरं चंदनं मुस्ताद्दशांगं धूपमुच्यते गवाज्येन समं योज्यं दद्याद्धूपं सुवासितं संयोज्य वन्हिना दीपं भक्त्या विष्णोर्निवेद
येत् नैवेद्यं शर्करा चित्रद्यान्नं पायसापूपसंयुतम् शष्कुल्यो हविष्यं हृद्यं च सरुच्यं वै निवेदयेत् नीराजनं ततो दत्वा तांबूलं च निवे-
दयेत् सर्वैश्च वैष्णवैर्मंत्रैः कुर्यात्पुष्पांजलिं ततः प्रणमेच्च ततो भक्त्या साष्टांगं दक्षिणादिशि उरसा शिरसा दृष्ट्या मनसा व-
चसा तथा पद्भ्यां कराभ्यां जानुभ्यां प्रणामोऽष्टांग उच्यते अग्रे पृष्ठे वामभागे सन्मुखे गर्भमंदिरे जपहोमनमस्कारान्न कुर्या
त्केशवालये वाराहे वस्त्रप्रावृतदेहस्तु यो नरः प्रणमेत्तु माम् स स्त्रीत्वं जायते मूर्खः सप्तजन्मनि भामिनी एकहस्
त प्रणामं च एकां चैव प्रदक्षिणा अकाले दर्शनं विष्णोः हंति पुण्यं पुराकृतम् प्रसार्य बाहू पादौ च बद्धेनांजलिना सह स्तुव
न्स्तुतिभिरित्येवं प्रणामो दीर्घ उच्यते आलवंदारुभाष्ये प्रणम्य कृष्णं सहसा पांसुश्लिष्टे महीतले निष्कल्मषो भवेत्
सद्यो ललाटे पांसुमंडनात् दुर्गसंसारकांतारमपारमभिधावतः एकः कृष्णनमस्कारो मुक्तितीरस्य देशिकः एकोऽपि कृष्णा-
स्य कृतः प्रणामो दशाश्वमेधावभृथेन तुल्यः दशाश्वमेधी पुनरेति जन्म कृष्णप्रणामी न पुनर्भवाय नमस्कारकृतो यज्ञः सर्व-

ना॰सा॰ १५ यज्ञोत्तमोत्तमः नमस्कृत्वा महायज्ञ अश्वमेधफलं लभेत् प्रणम्य दंडवद्भूमौ नमस्कारेण योऽर्चयेत् स यां गतिमवाप्नोति न॰ सं॰
तां क्रतुशतैरपि नम इत्येव यो ब्रूयात् मन्दभक्तः श्रद्धयान्वितः तस्याक्षयं भवेल्लोकं श्वपचस्यापि नारद हरिममरगणार्चि
ताङ्घ्रिपद्मं प्रणमति यः परमार्थतो हि भक्त्या तमपगतसमस्तपापपुंजं व्रज परिहृत्य यथाग्निमाज्यसिक्तं एकोबहु-
न्दुरितानि स्फुटदुस्तराणि भक्त्या प्रयुक्त इह चक्रधरे प्रणामः त्वदंघ्रिमुद्दिश्य कदापि केनचिद्यथा तथा वापि सकृत्कृतोऽञ्ज
लिः तदैव मुष्णात्यशुभान्यशेषतः शुभानि पुष्णाति न जातु हीयते इत्यादिवचनैरेकैव प्रणाम शस्तः नमस्तेनम
स्त्रेत्रयीनाथविष्णो नमस्तेनमस्तेनमोरंगशायिन् नमस्तेनमस्ते प्रपन्नार्तिहारिन् नमस्तेनमस्ते श्रिताभिष्टदायिन् इ
ति वदत्पुनः पुनरावृत्तिदृश्यते तत्र भगवद्भक्तिप्रकर्षे पुनरुक्तिः इत्यादिषु चैवं वीप्सादिकं च दृश्यते आकृष्य प्रशंसा
यां प्रतिज्ञायां प्रलापने तर्जने भय विस्मये पौनः पुन्यमलंकृतिः हारीते यः शास्त्रेषु निषिद्धस्तु तत्प्रयत्नेन वर्जयेत्
भावदुष्टं कालदुष्टं क्रियादुष्टं तथैव च संसर्गदुष्टमपि च वर्जयेद्यज्ञकर्मणि रूपतो गंधतो वापि यत्स्वादः भक्ष्य सम्भवेत् भो
वदुष्टं च तत्प्रोक्तं मुनिभिर्धर्मपारगैः आरनालं च मद्यं च करनिर्मथितं दधि हस्तदत्तं च लवणं क्षीरं घृतपयांसि च शा-
ब्दं न पीतं भुक्तं च गव्यं ताम्रेण संयुतम् क्षीरेण लवणोन्मिश्रं क्रियादुष्टमिहोच्यते एकादश्यां च यच्छान्नं यच्चान्नं राहु- १५
दर्शने सूतके मृतके चान्नं शुक्तं पर्युषितं तथा अनिर्दशाहगोक्षीरं षष्ठ्यां तैलं तथैव च नदीषु चाल्परवातेषु सिंहकर्क-

टयोर्जलम् निःशेषजलयाप्यादौयत्नविष्टंनवोदकम् नातीतपंचरात्रंतु कालदुष्टमिहोच्यते शैवपाषंडपतितैर्विकर्मस्थैर्नरी·
श्वरैः अवैष्णवैर्द्विजैःशूद्रैर्हरिवासरभोक्तृभिः श्वकाकशूकरोष्ट्राद्यैरुदक्यासूतिकादिभिः पुंश्चलीभिश्चनारीभिर्वृषलीप
तिभिस्तथा दृष्टंस्पृष्टंचदत्तंचभुक्तशेषंतथैवच अभक्ष्येण चसंयुक्तंसांसर्गदुष्टमुच्यते बिंबंशिग्रुंचकालिंगंतिलपिष्टंचमू
लकं कोशातकीमलाबुंचपीलुंश्लेष्मातकंफलम् नालिकानारिकेलादिजातिदुष्टमिहोच्यते॥ एवंसर्वाण्यभक्ष्याणितत्संस
र्गाच्चसंत्यजेत् कोद्रवंचौलकौलस्थंयावनालंतथाशितम् निष्पावांश्चमसूरांश्चतुच्छधान्यादिसंभवम् भुक्तपर्युषितंरू·
क्षंयज्ञकर्मणिवर्जयेत् वर्जयेदारनालंचमद्यमांससमानिच निर्यासान्वर्जयेत्सर्वान्विनाहिंगुंचगुग्गुलुम् कलविंकांच
निर्गुंडींसुंडींवार्ताकमेवच पीयूषलवणंपुष्पंभूस्तृणंभौतिकंतथा अनिर्दशाहगोक्षीरमवत्सायास्तथासृतम् औष्ट्रमैकः
शफंचैवप्रसूतांविड्भुजामपि ताम्रेणसंयुतंगव्यंक्षीरंचलवणान्वितम् घृतंलवणसंयुक्तंमयत्नेनविवर्जयेत् पालिकंद्रो
णशाकंचश्वेतवृंताकमेवच वंशांकुरंकोविदारंदूरतःपरिवर्जयेत् कुंभीकंचुकपिण्याकंघृतंकोशातकीतथा मूलकंचबिल्वफलंमद्यमांससमानिषं
च स्मृतिचंद्रिकायाम् बिंबंचश्वेतवृंताकमलाबुंवर्तुलंतथा छत्राकंचबिल्वफलंलशुनंचैवसुद्धिदं॥ तिलपिष्टमलाबुंचकलिंगंशिग्रुगृंजनं॥
छत्राकंचबिल्वफलंघनकोशातकींत्यजेत् याज्ञवल्क्यः पात्रमध्येयथापात्रंहस्तमध्येयथाघृतम् आपोशनंविनाभुक्तंत्रयंगोमांसभोजनं
नालिकेरजलंपीत्वाकांस्यमध्येमधुस्तथा ताम्रपात्रेपयःपीत्वासुरापानसमंभवेत् अश्वारूढेगजारूढेरथद्वारूढेकपाणि·

ना संध्याशीर्षंजलंपीत्वापंचतोयंसुरासमम् शौचांतेपादशौचांतेतर्पणांतेचयज्जलम् हस्तेहस्तमधोहस्तात्संचतोयंसुरा
समम् अमृतंब्राह्मणस्यान्नंक्षत्रियान्नंपयः स्मृतम् वैश्यअन्नंतुचान्नंस्यात् शूद्रान्नंरुधिरंस्मृतम् शूद्रोदकंशूद्रपक्वंशूद्रेण
सहभोजनम् इहजन्मनिशूद्रत्वंचांडालःकोटिजन्मसु अनुच्छिष्टेतुलवणमुच्छिष्टेघृतमेवच वामहस्तेभुविस्पृश्य-
तुल्यंगोमांसभक्षणम् मूत्रंकृत्वाविनाशौचंकच्छांबध्वाद्विजाधमः कच्छान्वितोमूत्रयित्वासमूढोनरकंव्रजेत् तैलाभ्यं
गेचितादाहेमैथुनेक्षौरकर्मणि स्नानंयावन्नकुर्वंतितावच्चांडालउच्यते पाराशरस्मृतौ। लवणंमधुतैलंचदधि
तक्रंगुडंपयः नदूष्येच्छूद्रजातीनांकुर्यात्सर्वेषुविक्रयम् हरिद्रागोरसंचूर्णंघृतमौषधमेवच नतेषांपापकोदोषोक्रमु
कस्यगुडस्यच इक्षूनपःफलंमूलंतांबूलंपयऔषधम् भक्षयित्वापिकर्तव्याःस्नानदानादिकाःक्रियाः अभक्षंभक्ष-
मित्याहुस्तिलसर्षपसंयुतम् विनामद्यंचमांसंचगृंजनंलशुनद्वयम् प्रजापतिस्मृतौ उदक्यायाःसमीपस्थमन्नमा
द्यात्प्रमादतः उपवासत्रयंकुर्यात्पादकृच्छ्रंसमाचरेत् उदक्यास्पृष्टतत्स्पृष्टमन्नंभुक्त्वातुकामतः प्राजापत्येनशुद्धिःस्या
द्ज्ञानेनत्रिरात्रतः पाराशरेपूर्वखंडे योवेष्टितशिराभुंक्तेयोभुंक्तेदक्षिणामुखः वामपादेकरंन्यस्यतत्स्यराक्षसभो
जनम् अथभगवदाराधनेपत्रनिर्णयः तदुक्तंहारीते पलाशपद्मपत्रेतुगृहीयत्नेनवर्जयेत् यतीनांचवना
स्थानांपितॄणांचशुभप्रदम् वटाश्वत्थार्कपर्णानिकुंभीतिंदुकयोस्तथा एरंडतालपत्राणिकोविदारकरंजकम् भल्लात

कस्यपर्णानिएतानिपरिवर्जयेत् मोचागर्भपलाशंचवर्जयेत्सर्वकर्मसु मधुकंकुटजंचैवब्राह्म्यंप्लक्षमुदंबरम् मातुलिंगं
पानसंच मोचाआम्रफलानिच फलारव्यपर्णश्रीपर्णशुभानीमान्निबोधमे पलाशपद्मिनीचूतंकदलीहेमराजतम् म
धुपत्रेषुयोभुंक्ते ग्रासमेकंचगोफलम् सदंडंकदलीपत्रंवामभागाग्रसंयुतम् निर्दंडंचनिरग्रंचपशुचर्मसमंभवेत् करे
कार्पासकेचैव आयसेताम्रभाजने वटार्कोश्वत्थपत्रेषुभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत् मनुस्मृतौ नागवल्लिदलंतोयंयत्तोयं
फलपुष्पयोः तैलतक्रेषुयत्तोयंनदोषोमनुरब्रवीत् मूषिकामक्षिकाचैवस्त्रीमुखंवेदबिंदुच शूद्रभांडेकृतंतक्रेनदोषो
मनुरब्रवीत् अथभगवदाराधनेसमयेनिषिद्धपुष्पत्यागः नशुष्कैःपूजयेद्देवंनपुष्पैर्धरणीगतैः नविशीर्णद-
लैर्जुष्टैःनाशुभैर्नाविकाशिभिः पूतिगंधीन्यगंधीनिअम्लगंधीनिवर्जयेत् नायात्यकरवीरैश्चकुसुमैरर्चयेद्धरिम् पति-
तैर्मुकुलैर्म्लानैःशवासैर्वाजंतुदूषितैः आघ्रातैरंगसंस्पृष्टैर्दूषितैश्चैवनार्चयेत् समित्पुष्पकुशादीनिब्राह्मणःस्वयमाहरेत्
शूद्रानीतैःक्रयक्रीतैःकर्मकुर्वन्व्रजेदधः करानीतंपरानीतंशूद्रानीतंतथैवच एरंडपत्रेणानीतंपत्रंपुष्पंविवर्जयेत् गारु
डे तुलसीप्राप्ययोनित्यंनकरोतिममार्चनम् तस्याहंतुनगृण्हामिपूजांचशतवार्षिकीम् स्कांदे नविप्रसदृशंपात्रंन
दानंसुरभीसमम् नचगंगासमंतीर्थंनपत्रंतुलसीसमम् मणिकांचनपुष्पाणितथामुक्ताफलानिच तुलसीपत्रदान
स्यकलांनार्हंतिषोडशीम् अभिन्नपत्रांहरितांहृद्यमंजरिसंयुताम् क्षीरोदार्णवसंभूतांतुलसींहरयेर्पयेत् विष्णुध

मौनतरे नछिंद्यात्तुलसीपत्रंद्वादश्यांवैष्णवःक्वचित् यश्छिंदेतप्रमादेनतेनछिन्नंहरेःशिरः देवार्थेतुलसीछेद्योहोमार्थे
समिधस्तथा इंदुक्षयेनदुष्येतगवार्थेचतथातृणम् श्रीशस्याराधनार्थायकुर्यात्पुष्पस्यसंचयम् तुलसीबिल्वपत्राणि दू
र्वाकौशेयमेवच विष्णुक्रांतामरुबकंकरुवेलदमनंतथा उशीरंजातिकुस्तुमंकुंदंचैवकरंडकम् शमीचंपककदंबंचचूतपुष्पं
चमाधवीं पुन्नागंबकुलंनागकेसराशोकमल्लिका शतपत्रंचहारीतंकरवीरंप्रियंगुच नीलोत्पलंसमदलासंध्यावर्तंचकैतवं
घटजंस्थलपद्मंचसर्वाणिजलजानिच तत्तत्कालोद्भवंपुष्पंगृहीत्वागृहमाविशेत् अरुणोदयवेलायांनिर्माल्यंशल्यतांव्रजेत्
प्रायस्तस्यांमहाशल्यंघटिकामात्रयोगतः अतिशल्यंविजानीयात्कृतोवज्रप्रहारवत् अरुणोदयवेलायांशल्यंनक्षमतेहरिः
घटिकायामपिक्रांतोक्षुद्रपातकमावहेत् मुहूर्तेसमतिक्रांतेपूर्णपातकमुच्यते अतिपातकमेवस्यात्घटिकानांचतुष्टये महा
रेसमतिक्रांतेप्रायश्चित्तंनविद्यते अथद्वात्रिंशदपराधावलिरुच्यते यानैर्वापादुकैर्वापिगमनंभगवद्गृहे दीपोत्सवा
द्यसेवाअप्रशस्तोमदग्रतः उच्छिष्टेचैकवासोचभगवद्वंदनादिकम् एकहस्तप्रणामंचयत्कृतेःस्मिन्प्रदक्षिणम् यत्पुरो
दंडपातश्चयच्चतांबूलमग्रतः पादप्रसारणंचाग्रेतथापर्यंकवंदनम् शयनंभक्षणंचैवमिथ्याभाषणमेवच उच्चैर्भाषामिथो
जल्पोरोदनंचैवविग्रहः निग्रहोनुग्रहश्चैवमृष्टश्चक्रूरभाषणम् दृष्ट्वेकृत्वासनंचैवपरेषामभिवादनम् गुरोर्मौनंनिजस्तोत्रं १७
देवब्राह्मणनिंदनम् कंबलावरणंचैवपरनिंदापरस्तुतिः अश्लीलभाषणंचैवअधोवायुविमोचनम् तत्तत्कालोद्भवानांचफ

लादीनामनर्पणम् अपराधाइमेविष्णोर्द्वात्रिंशत्परिकीर्तिता: यत्नतोवर्जनीयास्तेविष्णुपूजनतत्परैः अथभगवदा
राधनेआवरणप्रकारोलिख्यते तदुक्तंपाराशरे श्वानवायसचांडालदृष्टिदोषंपरित्यजेत् प्रपन्नपरमैकांति
भोजनेपाककर्मसु चांडाला:शाक्तका:शैवास्तथाभैरवपूजका: येप्यन्यदेवताभक्तास्तेषांदृष्टिंविवर्जयेत् अत्यक्ष्ण·
मतिरूक्षंचफक्तंपर्युषितंतथा आघ्रातमितरैर्दृष्टंप्रयत्नेनविवर्जयेत् विष्णोर्नैवेद्यकालेषुचैलावरणमाचरेत् त्यक्त्वाव·
र्णंपचेदन्नंसमूढोनरकंव्रजेत् आवर्णय:परित्यज्यनैवेद्यंकुरुतेयदि सचांडालोमहापापीरौरवंनरकंव्रजेत् जैनबौ
द्धादिकंसम्यक्श्वानमार्जारवायसैः देवतांतरभक्तानांदृष्टिदोषंपरित्यजेत् नैवेद्यपाककालेचभोजनेचविशेषत: अ·
सद्दृष्टिंपरिहरेदच्युतस्यनिवेदने काकंदृष्ट्वाप्रपन्नश्चनाश्नीयाल्लोभतोपिवा अवैष्णवानांदृष्टंचभोजनंवैष्णवस्त्यजेत्
पाराशरे एकशय्यासनंपंक्तिभांडपक्वान्नमिश्रितम् यजनाध्यापनेयोनिस्तथैवसहभोजनम् नवधासंकरप्रोक्तंन
कुर्यात्त्वाधमैःसह वर्जयेद्विधवापाकमनर्चकृतंतथा अधमान्नंतथासम्यक्वर्जयेत्सर्वकर्मसु पंचसंस्काररहिता:शि
खाकौपीनवर्जिता: वैष्णवाचाररहिताअनर्चकइतिस्मृता: मोक्षधर्मे ननग्नामीक्षतेनारींननग्नान्पुरुषानपि
मैथुनंशयनंगुप्तमाहारंचसमाचरेत् सायंप्रातर्मनुष्याणांअशनंदेवनिर्मितम् नांतराभोजनंदृष्टिउपवासंतदाचरेत्
पाखंडपतिताश्शूद्राविकर्मस्था:नवेक्षितम् अचक्रांकैरमर्यादैर्वैष्णवैरपिनेक्षितम् हारीते पैशाचिकानांयक्षाणां·

ना॰ सा॰ शाक्तानांलिंगधारिणां द्वादशीविमुखानांचदृष्टिदोषंविवर्जयेत् अवैष्णवानांदृष्टि:स्यात्साकपात्रेतथाजले तत्पाकंतुपरित्य ना॰
१८ ज्यपात्रशुद्धिंचकारयेत् ब्रह्मघ्नोथसुरापीचशूद्रश्चांडालपाचकाः अचक्रांकीचम्लेच्छश्चसमस्त्योगीपदेन्मुने सुदर्शनसं
हितायाम् नीलाद्रौचित्रकूटेचव्रजशेषेहिमालये अंतर्वेद्यांतथाराजन्दृष्टिदोषोनविद्यते इद्भवासिष्ठे भूजाने
वेद्यकालेषुयागद्रव्याण्यशेषत: तिरोधायचवस्त्रेणअलक्ष्यस्माद्धतैर्यथा जयसंहितायाम् पिदधीततथाक्षेत्रं-
आयागात्साकभूमय: वस्त्रपर्णकुशाद्यैर्वायथालक्ष्यमवैष्णवै: इद्भपाराशरे विष्णुरीज्यांसवैकुर्याद्योवनिवसना
दिभि: पूज्यतेहरिरव्यक्तस्तत्रलक्ष्म्यासमोदते विप्रोवावैष्णवोवास्यादनुपाकादिकर्मसु तिरस्कुर्याद्विधानेननान्यथा-
हरिरिज्यते यागभूमौचयागान्नपाकयोगादिकर्मसु तिरस्कुर्याद्भुवतेषांनान्यथाशुद्धिमाप्नुयात् अत्राभ्याद्यं तथाक्षेत्र
यागादौयःकरोतिसः सिद्धिंनैवसमाप्नोतिमत्फलमच्युतोभवेत् अथभगवदाराधनेवस्त्रधारणाक्रमः छिन्नंवासं
धितंदग्धमाविकंचनदुष्यति आविकेनतुवस्त्रेणमानवःश्राद्धमाचरेत् गयाश्राद्धसमंप्रोक्तंपितृभ्योदत्तमक्षयम् हा
रीते नकुर्यात्संधितंवस्त्रंदेवकर्मणिभूमिप नदग्धंनचवैछिन्नंपारक्यंनधारयेत् काकविष्ठासमायुक्तंनाविधूतंशु
चिर्भवेत् रजकाद्दाहृतवस्त्रंतद्वस्त्रंनभवेच्छुचि: कटिस्पृष्टंतुयद्वस्त्रंपुरीषंयेनकारितम् विण्मूत्रमैथुनेयद्वैतद्वस्त्रंन १८
भवेच्छुचि: आविकंतुसदावस्त्रंपवित्रंराजसत्तम पितृदेवमनुष्याणांक्रियास्वेतत्प्रशस्यते धौताधौतंतथादग्धंसंधितंर-

जसाक्तं तस्य शुक्लसूत्रकल्पितं तथापि परमः शुचिः अग्निराविकवस्त्रं तु ब्राह्मणश्च तथा कुशाः चतुर्णां न कृतो दोषो ब्रह्मणा·
परमेष्ठिना हरिश्चर्यापाककाले धार्यं पट्टांबरं सदा तस्याभावे आविकं तु तद्भावे वस्त्रमेव हि समालये सदा धार्यं पट्टकूलं
सदा बुधैः विष्णोः पूजनकाले च पाककाले विशेषतः पट्टकूलं सदा धृतं आविकं तु विशेषतः विष्णोरर्चनकाले तु धार्यं पट्टं
प्रयत्नतः ऊर्णा शुध्यति वातेन भूमिः शुध्यति लेपनैः ब्राह्मणः कर्मणा शुध्येत् ज्ञानैः शुध्यंति योगिनः भारद्वाजसं·
हितायां कौपीनं कटिसूत्रं च वस्त्रं युग्मं च धारयेत् न कंथां जीर्णवासो वा कृशवस्त्रं न धारयेत् आविकं च सदा वस्त्रं·
पवित्रं राजसत्तम विप्रसूत्रमेथकनयेन कारितं न भवेच्छुचिः एककच्छो द्विकच्छो वा द्विशिखो वा शिखवर्जितः कंबलावरणं
चैव पंचैते नग्नकाः स्मृताः एतत्कृष्णकंबलस्य निषेधनं तु सर्वेषां हारीते तामसं वस्त्रमेकं तु राजसं वसनद्वयम् कौ·
पीनसहितं यत्तु सात्विकं मुनिभिः स्मृतम् कौपीनं कटिसूत्रं च वस्त्रस्योपरि बंधनम् यावन्न धारयेद्विप्रस्तावच्छूद्रो न सं·
शयः कौपीनेन विना यस्तु कर्म कुर्याच्च वैदिकं सर्वे नग्न इति ख्यातः सर्वकर्मबहिष्कृतः कौपीनं कटिसूत्रं च वस्त्रयुग्मं च धा·
रयेत् धारयेदूर्ध्वपुंड्रांस्तु सच्छिद्रान्वै वदेशिकः ईषद्धौतं नवं श्वेतं सदशं यन्न धारितं अहतं तद्विजानीयाद्दैवे पैत्रे च कर्म·
णि पंचभिः सप्तभिर्वापि त्रिगुणैः कार्पासनिर्मितैः इदं नव्यमिदं प्रोक्तं कटिसूत्रस्य लक्षणं अन्यत्र कर्णपुष्पं कटौ·
सूत्रं वेणीं शिरसि धारयेत् तावद्भवति चांडालो यावद्भ्रमान्नश्यति इति केचिद्वदंतीति तन्न केवलसूत्रधारणे निषेधो·

नतुकटिसूत्रस्य अथभगवदालयेदीपदानमाहात्म्यंनृसिंहपुराणे घृतेनवैंच तैलेनदीपंयोज्वालयेन्नरः विष्णोर्वैवेश्म
निभक्त्यातस्यपुण्यमनंतकं विहायसकलंपापं सहस्रादित्यसन्निभः ज्योतिष्मताविमानेनविष्णुलोकेमहीयते उमांप्रतिरुद्र
वाक्यम् यस्तुविष्णुगृहेदीपंदत्तंदृष्ट्वानुमोदते सोपितत्फलमाप्नोतिकिंपुनर्दीपदायकः घृताभावेतुतैलंहितैलाभावेतदर्थ
दः अर्थाभावेनतस्यात्रंयोदद्यात्सोपिदीपदः संमार्जनशतंपुण्यंसहस्रमनुलेपनम् मालाशतसहस्रंतुअनंतंदीपउच्यते
अथभगवदालयेमार्जनमाहात्म्यंलिख्यते विष्णुधर्मोत्तरे यस्तुचायतनेविष्णोःकुरुतेमार्जनक्रियाम् सपांसुर्व्या
सदेहस्तुसर्वपापंव्यपोहति अहन्यहनियस्सापिकुरुतेद्विजसत्तम गोचर्ममात्रसंमार्जंहंतितत्केशवालये यावंतीपांसु
कणिकामार्जनेकेशवालये वर्षाणिविद्धितावंतिनिहत्यरमतेनरः स्वकिंकरान्प्रतियमवाक्यं उपलेपनकर्तारःसं
मार्जनकराश्चये विष्णवालयेपरित्याज्याःतेषांत्रिपुरुषंकुलम् अग्निष्टोमंतुपक्षेणवाजपेयंतुमासतः संवत्सरेणाश्वमे
धंमार्जनेफलमुच्यते अथभगवदग्रेगीतनृत्यादिमाहात्म्यंलिख्यते श्रीपंचरात्रे श्रीपादमस्तकभक्त्यापश्य
तःपुरुषोत्तमम् महापापानिनश्यंतिकिंपुनस्तूपपातकाः विष्णोर्गानंचनृत्यंचनटनंचतथैवच सदाब्राह्मणजातीनांक
र्तव्यंनित्यकर्मवत् नृत्यतांश्रीपतेरग्रेकरसंस्फोटनादिभिः उड्डीयंतेशरीरस्थामहापातकपक्षिणः नास्तिनास्तिमहाभा
गकलिकालसमंयुगम् स्मरणात्कीर्तनाद्विष्णोःप्राप्यतेपरमंपदम् लब्ध्वातुमानुषंदेहंपंचभूतसमन्वितम् मयिभक्ति

नकुर्वंतिततोदुःखतरंनुकिमिति वाराहपुराणेभगवद्वचनम् तथाचाद्यस्मृतौभगवद्वचनम् नाहंवसामिवैकुंठेयोगीनांहृ
दयेनच मद्भक्तायत्रगायंतितत्रतिष्ठामिनारद श्रीमद्भागवतेप्रथमेनारदवाक्यम् तद्वाग्विसर्गोजनताघविप्लवोयस्मिन्प्रति
श्लोकमबद्धवत्यपि नामान्यनंतस्ययशोंकितानियच्छृण्वंतिगायंतिगृणंतिसाधवः सांकेत्यंपारिहास्यंवास्तोभंहेलनमेववा
वैकुंठनामग्रहणमशेषाघहरंविदुः पतितःस्खलितोभग्नःसंदष्टस्तप्तआहतः हरिरित्यवशेनाहपुमान्नार्हतियातनाम् स्तेनः
सुरापोमित्रध्रुक्ब्रह्महागुरुतल्पगः स्त्रीराजपितृगोहंतायेचपातकिनोपरे सर्वेषामप्यघवतामिदमेवसुनिष्कृतम् नामव्याह
रणंविष्णोर्यतस्तद्विषयामतिः तत्रैवनारदवाक्यम् प्रगायतःस्ववीर्याणितीर्थपादप्रियश्रवाः आहूतइवमेशीघ्रंदर्शनंया·
तिचेतसि॥ गृहेष्वाविशतांवापिपुंसांकुशलकर्मणाम् मद्वार्तायातयामानांनबंधायगृहामताः सप्तमेश्रीशुकवाक्यम् जिव्हांल·
ब्ध्वापियोविष्णुकीर्तनीयंनकीर्तयेत् लब्ध्वापिमोक्षनिःश्रेणींसनारोहतिदुर्मतिः एकादशेकरभाजनवाक्यम् कलिंस·
भाजयंत्यार्यागुणज्ञाःसारभाजिनः कीर्तनेनैवकृष्णस्यसर्वस्वार्थोभिलभ्यते कलेर्दोषनिधेराजन्नस्तिह्येकोमहान्गुणः कीर्त·
नादेवकृष्णस्यमुक्तबंधःपरंव्रजेत् कृतेयद्ध्यायतोविष्णुंत्रेतायांयजतोमखैः द्वापरेपरिचर्यायांकलौतद्धरिकीर्तनात् अथश्री·
पादमाहात्म्यंलिख्यतेब्रह्मांडे त्रिषुलोकेषुयत्तीर्थंतेषुस्नानेषुयत्फलम् विष्णुपादोदकंमूर्ध्नाधारयेत्सर्वमाप्नुयात् मानवोय
स्तुगंगायांस्नानंपानंसमाचरेत् तस्ययादृक्भवेत्पुण्यंतादृक्पादांबुधारणात् पृथिव्यांयानितीर्थानिप्रयागपुष्करादिकम् त·

सादृसुगमेक्कृष्णस्यतत्रतिष्ठंतिनित्यशः स्वदिरूपंसुखेनामनैवेद्यसुदरेहरेः पादोदकंचनिर्माल्यंयस्यमूर्ध्निसवैष्णवः भागवते
पादोदकस्यमाहात्म्यंजानात्येवहिशंकरः विष्णुपादोदकंपीत्वाशर्द्रमाप्नोतितत्क्षणात् स्नानपादोदकेचापिपिबनशिरसिधारये
त् पुण्यपापविनिर्मुक्तोवैष्णवींगतिमाप्नुयात् विष्णुगात्रेणसंस्पृष्टंपद्यंवापुष्पमेववा शिरसाधारयेद्योवैसयातिहरिमंजसा पा-
दोदकंपिबेन्नित्यंचक्रांकितशिलाहरेः प्रक्षालयतितत्तोयंब्रह्महत्यादिकंहरेत् पीतेपादोदकेविष्णोर्वैष्णवानांविशेषतः तत्रना-
चमनंकुर्याद्यथासोमेद्विजोत्तमैः तीर्थप्रसादस्वीकारानंतरंवैष्णवोद्विजः नहस्तक्षालनंकुर्यात्नतत्राचमनक्रिया पद्मपुराणे
संसारमलपंकस्यविष्णुपादोदकंविना प्रक्षालनंनपश्यामिकल्पकोटिशतैरपि विष्णुश्रीपादतीर्थंहिकोटिजन्माघनाशनम् तदे-
वाष्टगुणंपापंभूमौबिंदुनिपातनात् परमाणुसमंतीर्थंयावत्संपततेभुवि तावद्वर्षसहस्राणिपतंतिनरकेनराः वस्त्रंचद्विगुणीकृत्य-
पाणौपाणिंनिवेशयेत् तस्मिन्तीर्थंप्रतिग्राह्यत्रिःपिबेद्विंदुवर्जितम् अथभगवत्प्रसादमाहात्म्यंलिख्यते तत्रादौश्रुतिःम-
हापनिषदि विष्णुनाभ्भातमश्नंतिविष्णुनाघ्रातंजिघ्रंतिविष्णुनापीतंपिबंतिविष्णुनारसितंरसयंति तस्माद्विद्वांसोविष्णूपभुक्तं
भक्षयेयुरिति श्रीपद्मपुराणे विष्णोर्नैवेद्यकंशुद्धंमुनिभिर्मोक्षकांक्षिभिः अन्यदेवस्यनैवेद्यंभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत्
विष्णुदेहपरामृष्टंमाल्यंपापहरंशुभम् योनरःशिरसाधत्तेसयातिहरिमंजसा नैवेद्यमन्नंतुलसीविमिश्रंविशेषतःपादजले २०
नसिक्तं योश्नातिनित्यंपुरतोमुरारेःप्राप्नोतियज्ञायुतकोटिपुण्यं विष्णोर्निवेदितंचान्नंयोश्नातिभुविमानवः सयातिपरमंस्थानंपु

नराद्व्रत्तिवर्जितम् पाद्मे भक्त्यालोभात्कौतुकाद्वाक्षुधासंशमनेपिवा आकंठंभक्षितंयद्वैपुनातिसकलाद्दघात् ममान्नं
निक्षिपेद्यस्तुममनिंदांकरोतियः मद्दर्शनेनयत्पुण्यंतत्सर्वंनस्यनश्यति विष्णोर्निवेदितान्नंयोनाशनातिस्पर्शशंकया वायसोवि
ड्वराहश्चाविष्ठायांजायतेकृमिः परमेष्ठिसंहितायाम् विष्णुनैवेद्यंसंत्यज्य्यःकुर्यादन्नभक्षणम् सयातिनरकंघोरंयाव
च्चंद्रदिवाकरौ स्कंदपुराणे तीर्थैःपवित्रितोवापितपस्वीवाजितेंद्रियः नारायणस्यनैवेद्यमभुक्त्वापतितःक्षणात्
नारदीयेपि नारायणस्यनैवेद्यंविप्रहत्याविनाशनं तदेवाष्टगुणंपापंभूमौकणनिपातनात् वाराहपुराणे मदन्नंत्य
जिनंमूढ तथामद्भुक्तदूषकं कल्पकोटिशतेनापि नक्षमामिकदाचन दाल्भ्यः अन्नपानादिकंविष्णोःप्रसादंनित्यसेवनं
सर्वाघनाशनंसर्वपुण्यदं मुक्तिदंश्रुतं विष्णोर्निवेद्यसम्भीयाद्वैष्णवस्तुविशेषतः शतजन्मकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति वि-
ष्णोर्निवेद्यंदूष्यतियेनरामूढचेतसः श्वानयोनिशतंप्राप्यपुनःसूकरतामियात् पंचरात्रे यःश्राद्धकालेहरिभक्तशेषंददा-
तिभक्त्यापितृदेवतानाम् तेनैवपिंडांश्चतिलैर्विमिश्रान् तत्कोटिकल्पंपितरःसुतृप्ताः विष्णोर्निवेदितान्नेनयष्टव्यंदेवतांत
रम् पितृभ्यश्चापितद्देयंतदानंत्यायकल्पते श्राद्धेहोमेतथाभक्ष्येउपहारेतथैवच नदूष्यंवैष्णवान्नंचपचेद्भक्त्यायथाविधि
भारद्वाजः योनदद्याद्धरेर्भुक्तंपितृणांश्राद्धकर्मणि अश्नंतिपितरस्तस्यविण्मूत्रंतुसहद्विजैः विष्णोर्निवेदितंनित्यंदेवेभ्योजु
हुयाद्धविः पितृभ्यश्चविशेषेणसर्वमानंत्यमश्नुते विष्णावेकल्पितंचान्नंदद्याद्भक्तेभ्यएवच वैश्वदेवंततःकुर्यात्श्राद्धकर्मादिकं

ना॰ सा॰ तथा हरिभक्तिशेषं तद्द्यात्पितॄणांचदिवौकसां तदेवजुहुयादग्नौभुंजीयाच्चस्वयंनरः यदालभेत्स्वसिद्धान्नंभुंजीतमोक्ष्यमेवत
२१ त् विष्णुभक्तमितिध्यात्वासात्विकस्तुविशेषतः वसिष्ठस्मृतौ स्वयंव्यक्तादिस्थानानिश्रीरंगंव्यंकटादयः मद्भुक्तशेष
मानीयगृहबिंबेनिवेदयेत् उशनाआह ग्रामप्रतिष्ठाशेषंतुगृहार्चायांनिवेदयेत् ततोंतर्यामिनेदद्यात्स्वयंभुंजीतवैष्ण
वः प्राणेभ्योजुहुयादन्नमनिवेदितमुत्तमम् ममापिहृदयस्थस्यपितृभ्यश्चविशेषतः स्रक्चंदनादितांबूलंयोभुंक्तेनार्पि
तंहरेः कल्पकोटिसहस्राणिरेतोविण्मूत्रभुग्भवेत् अनिवेदितमन्नाद्यंयोभुंक्तेमूढचेतसा श्वानविष्ठासमंचान्नंपानंतत्सुरया
समम् पत्रंपुष्पंफलंतोयमन्नपानाद्यमौषधं नार्पयंतीचयेविष्णोस्तस्यंगोमांसभक्षणम् हारीते ब्रह्मचारिगृहस्थ-
श्चवानप्रस्थोथभिक्षुकः पावनंभगवद्भुक्तंभुंजतेचाग्रभोजनम् भृगुसंहितायाम् उपवासव्रतानांचभक्तानांब्रह्म:
चारिणाम् विष्णुतीर्थप्रसादंचस्वीकुर्याद्भक्तियोगतः रसगंधादिलोभेनस्वीकुर्याद्भक्तिकंटकः विष्णुरहस्ये मंत्रपूत
हिनैवेद्यंनिषिद्धायददातियः सिद्धोपिपातकीनित्यमारुरुक्षस्तु किंपुनः भारते अंत्यजायतयोदद्याद्विष्णुशेषंहवि। प्र
भंनिरयंसमहाघोरंरौरवंप्राप्नुयान्नरः भगवद्भक्तिहीनस्यनैवेद्यंविषमुच्यते भगवद्भक्तियुक्तस्यतदेवअमृतमवेत् वाराहे विष्णोरुच्छि
ष्टदातव्यंनाभक्तायकदाचन दाताप्रतिगृहीताचउभौनरकभाजिनौ भागवतेउद्धववचनं त्वयोपभुक्तस्रग्गंधवासोलंकारचर्चि २१
ताः उच्छिष्टभोजिनोदासास्तवमायांजयेमहि पंचरात्रे अवैष्णवानांपक्वान्नंपतितान्नंतथैवच अनर्पितंतथाविष्णोः श्व

दत्तात्रेयः   निर्माल्यंभक्षयित्वैवसुच्छिष्टमगुरोरपि मासंपयोव्रतोभूत्वाजपन्नष्टाक्षरंसदा ब्रह्मकूर्चंन·
मानवः प्रसादंषाड्विधंप्रोक्तंअनुज्ञातंकदाक्षितम् हस्तदत्तंसुरवाघ्रातंभांडोच्छिष्टंतथैवच उत्तरापोशना·
पावनम् वृत्रेव   निर्माल्यनैवसंभक्षेत्कूपेसर्वंचनिक्षिपेत् स्वीकुर्याद्यदिसंमोहाद्घोरवंनरकंव्रजेत्
तुनिर्माल्यंनस्पृशेत्कचित् यदिस्पृशेत्संमोहाद्वैनरकेषुनिमज्जति शिवपुराणेरुद्रवाक्यम् पूजांकुर्या
भक्तिमचंचलाम् मूर्त्तीर्थप्रसादंचनैवेद्यंपरिवर्जयेत् अनर्हममनैवेद्यंपत्रपुष्पंफलंजलम् निवेद्यभक्त्या
वैविनिक्षिपेत् धर्मशास्त्रेऽपि   पत्रंपुष्पंफलंचान्नंमहादेवसमर्पितम् नाश्नीयात्सर्पिरगृह्णीयात्तन्निखनेद्वाजले
पुराणे   जिह्वाचापल्यसंयुक्तःद्विजःसंस्कारवर्जितः शिवनिर्माल्यभोजीचरौरवंनरकंव्रजेत् अनर्चक
र्थपानस्सुरासमम् प्रसादंमांसतुल्यंस्याच्चंदनंरुधिरंस्मृतम् अवैष्णवंघृतंतक्रंपयःसोमद्यवत्त्यजेत् अवैष्ण·
अवैष्णवोमांसवत्त्यजेत् विष्णुवर्चारहितेग्रामेविष्णुवर्चारहितेगृहे नकुर्यादन्नपानादिनतत्रदिवसंवसेत् वर्जये
मालाद्यायुधसर्पणम् तथागोपुरहर्म्यंचनारत्न्यादिरवलोकनम् गीतवादित्रपटहशब्दानांश्रवणंतथा कर्माणि
निवाद्यानिचेतराणिच हारीते   देवतांतरचिह्नैरंकितंवस्त्रादिकमपिनग्राह्यंवैष्णवैरत्र सयत्नेनवर्जयेत् अ
कितंवस्त्रभूषणासनभाजनम् रक्षान्यशंखकूपगृहंसर्वंचपरिवर्जयेत् अवैष्णवस्यहस्तान्नंदिव्यदेशादुपागतम्

तीर्थं च प्रयत्नेन विवर्जयेत् वैष्णवान्नं सदा भीयाद्विष्णुसायुज्यहेतवे वैष्णवान्नं त्यजेद्यो वै स याति नरकं ध्रुवम् सदा सं
भूषां गुरुसेवां तथैव च सदा वैष्णवसेवां च कुर्यान्मोक्षार्थचिंतकः अथ भगवदाराधने असत्स्पर्शनिषेधो लि-
दुक्तं षड्त्रिंशन्मते दीपं सूपं तथा शय्यां पादत्राणं च मार्जनीम् स्नानांते यः स्पृशेद्विप्रः पुनः स्नानेन शुध्यति
वृद्धक्रोडताम्रचूडरजस्वला व्रात्यांश्च पतितान्पश्यंस्ततो नोपस्पृशेद्बुधः दीपाग्निं दीपतैलं च भस्म चास्थि रजस्व-
ब्राह्मणाः स्पृष्ट्वा सवासा जलमाविशेत् देवाजीवी. भिषक् शूद्रो चांडालाद्युरुपातकान् पश्यन्नोपस्पृशेद्धीमा-
नपि यो लुब्धो नास्तिकः क्रूरो पिशुनो विषयात्मकः सर्वतीर्थेष्वपि स्नातः प्रायो मलिन एव सः मनुस्मृतौ. दि-
वपतितं सूतिकां तथा शवं तत्स्पर्शिनं चैव स्पृष्ट्वा स्नानेन शुध्यति गौतमस्मृतौ चांडालसूतिकोदक्या-
च एतेषां स्पर्शनादेव सचैलं स्नानमाचरेत् वसिष्ठस्मृतौ रजस्वलां सूतिकां च श्वानं काकं च गर्दभं
हं च पूयपाखंडिनस्तथा बहिर्देवालकान् स्पृष्ट्वा सवासा जलमाविशेत् देवालकं नाम गणेशं भैरवं दु-
र्गान् योर्चयेद्भक्तिमान्विप्रः स वै देवालकः स्मृतः वेदवेद्यं ब्राह्मणोशंभुविकर्मप्रियं हरिम् योर्चकोब्राह्म-
णकः अथातुरविषयम् आतुरे स्नानसंप्राप्ते दशकृत्वो ह्यनातुरः स्नात्वा स्नात्वा स्पृशेदेनं तत- २
प्रखंडादर्शे असामर्थ्याच्छरीरस्य वैषम्याद्देशकालयोः स्नानान्यन्यानि तु स्यानि मानसं श्रेष्ठ-

तावतोमेध्याः किंपुनर्यन्हितापिताः तेनसंतः प्रशंसंतिस्नानमुष्णेनवारिणा प्रक्षाल्यपादौहस्तौचआच·
मंतेचवाससस्त्यागस्ततःशुद्धोसुआतुरः अथश्रीविष्णूत्सवेविस्पर्शदोषः तदुक्तंहारीते उत्सवे·
नातिस्पर्शशंकया पतितःसनरश्चैवरौरवंनरकंव्रजेत् पराशरस्मृतौ उत्सवेवासुदेवस्य।वीथ्या
उच्छिष्टभस्मके शास्थिस्पृष्ट्वानस्नानमाचरेत् वाराहे संध्योपास्तिंकरिष्यंतिद्विजाविष्णुपराङ्
रकंप्राप्यचांडालियोनिमाप्नुयुः नानुव्रजतियोमोहाद्दुर्मतिर्हरिमुत्सवे ज्ञानाग्निदग्धकृशोपिवसतेन
ांदे येऽर्चयंतिदेवेशंरूपपर्णोपरिसंस्थितम् किंकरिष्यंतितेतीर्थैर्देवतानांचदर्शनैः किंयज्ञैःकिंव्रतै
किंसुपोषणैः मूर्तिंनारायणीयत्रपश्यंतिगरुडोपरि तत्रैवभगवद्वचनम् मन्निमित्तंकृतंकर्मकर्म·
दे तत्कर्मकुरुतेनित्यंतिस्राःकोट्योमहर्षयः मन्निमित्तंकृतंपापंसद्धर्मायचकल्पते मामनादृत्यधर्मोपिपा
भावतः पाद्मेभृगुवचनम् सकर्तासर्वधर्माणांभक्तोयस्तवकेशव सकर्तासर्वपापानांयोनभक्तस्तवा·
वैश्वानरक्रियाधिकारे उत्सवेवासुदेवस्ययःस्नातिस्पर्शशंकया स्वर्गस्थाःपितरस्तस्यपतंतिनरकेक्षणा·
ालयसमीपस्थान्विष्णुसेवार्थमागतान् चांडालान्पतितान्व्रात्यान्स्पृष्ट्वानस्नानमाचरेत् विष्णुधर्मोत्तरे
यासुचायांतिमंदिरेचोत्सवेगते दर्शनाकांक्षिणः सर्वेअस्पृश्याश्चापिमानवाः सर्वेदेवसमानावैकथितासुनिस

न्संस्पृष्ट्वा तु यः स्नानं कुर्वन्स नरकं व्रजेत् तथैव षट्त्रिंशन्मते देवयात्राविवाहेषु यज्ञेषु प्रकृतेषु च उत्सवेषु च स
स्पृष्टिर्न विद्यते तीर्थे विवाहे यात्रायां संग्रामे देशविप्लवे नगरग्रामदाहे च स्पृष्टास्पृष्टिर्न विद्यते अथ भगवदाराधनेषु
ारणावश्यकं लिख्यते भारद्वाजसंहितायाम् पूजाकाले हरिध्याने संध्यादिवंदने तथा तुलसी धार्यते कंठे ते भ-
ा: श्रवणे कीर्तने चैव मंत्रजाप्ये च वैष्णवैः धार्यते तुलसी कंठे महाभागवतोत्तमैः सदा संधारयेद्यस्तु तुलसीमणिमा-
प्रेतपिशाचास्तु वर्तंते न समीपतः न धारयंति ये मालां तुलसीकाष्ठसंभवाम् विष्णुकोपाग्निना दग्धास्ते यांति यमम-
ंडेये अष्टोत्तरशतेनैव तुलसीकाष्ठसंभवाम् कंठादिनाभिपर्यंतं धारयेद्वैष्णवोत्तमः ब्रह्मांडपुराणे प
गां धारणीया प्रयत्नतः जपहोमार्चनाद्येषु विशेषेण च धारयेत् वामनपुराणे पद्माक्षं धारयेद्यस्तु जपहो
श्वमेधफलं प्राप्य विष्णुलोके महीयते पद्माक्षमालिका नित्यं धारणीया प्रयत्नतः धारयेच्च विशेषेण जपहोमार्च
र्वं प्रयत्नेन तुलस्याः पूजनं कुरु एकाग्रमनसा राजन् तुलसी हरिवल्लभा तुलसी देवपूजायां जाप्यकाले तथैव च।
ान्यकाले न धारयेत् भोजने शयने स्नाने मलमूत्रविसर्जने तुलसीकाष्ठमालाया धारणात्पतितो भवेत् आरण्ये
क्षौरकर्मणि तुलसीकर्णकंठस्य ब्रह्महत्या पदे पदे तुलसी धार्यते कंठे मलमूत्रविसर्जने नरके पच्यते मूढो यम-
ंडिल्यस्मृतौ तुलसी च यथा लक्ष्मि लक्ष्मीश्च तुलसी तथा न भेदस्त्वेतयो राजन् तुलसी हरिवल्लभा शालग्रा-

र्किंचित् तस्मात्स्नात्वा तु धारयेत् स्नानकाले यदा कंठे तुलसीदामभूषितः तद्वारिपति
शौचैं वहते तु यः अवैष्णवः स विज्ञेयो महापातकवान् भवेत् यज्ञोपवीतवद्धार्या-
रिवल्लभा पुलस्त्यसंहितायाम् यज्ञसूत्रं त्रिवर्णानां वैदिकं कर्मसिद्धये तु
वे मालां तुलसीकाष्ठसंभवाम् वहते यो नरो भक्त्या तस्य वै नास्ति पातकम् त-
मालां तुलसिजां दधत् सर्जीवस्तु कइति प्रायश्चित्तं न तस्यास्ति न पापं तस्य वि-
मीपाद्मे कृष्णायुधांकितं विप्रं तुलसीकाष्ठभूषितम् दृष्ट्वा निंदापरो यस्तु स-
पबुद्धयः नरकान्न निवर्तंते दग्धाः कोपाग्निना हरेः विधिवद्ग्रथिता सूत्रे माला तुल
षु नारदपंचरात्रे तुलसीमालिकां चैव राज्ञां चामरछत्रवत् ऊर्ध्वपुंड्रं सदा-
न्यस्कांदे तुलसीकाष्ठजां मालां कंठस्थां वहते तु यः अथाशौचोप्यनाचारो मामे
नपावनीम् स पूज्यो जायते लोके श्वपाकोपि हि निश्चितम् तुलसीमालिकाधारि
शाक्रयमादयः इति तुलसीमालोत्कर्षवर्णनम् अथ यज्ञोपवीतउत्क
वीतं तु यतीनां ब्रह्मचारिणाम् गृहीणां च वनस्थानां मुपवीतद्वयं स्मृतम् सोत्त-

णां चतुर्णां नमस्त्रसूत्रंविधीयते तथैवभृगुस्मृतौ यज्ञसूत्रंबदोरेकं द्वेतथैवेतर

स्थितः पंचैवपुत्रकामस्य धर्मकामस्तथैवच आयुःकामीसदाकुर्याद्बहुयज्ञोपवी

यज्ञसूत्रंनैवीनंतुधारणंमनुरब्रवीत् श्वानरासभसंस्पर्शेम्लेछादीनांतथैवच मे

ादेवनश्यंतिकर्मणाद्विजसत्तमाः तस्मात्सर्वप्रयत्नेन धार्यस्मात्तोपवीतकं योनधा

स्यसर्वंकर्मचानिष्फलं पतितंत्रुटितंवापिब्रह्मसूत्रंयदाभवेत् नूतनंधारयेद्वृम्रःस्मा

र्विनः स्वर्गापवर्गमार्गाभ्यांमच्युतास्तेनसंशयः ब्रह्मसूत्रपरित्यागाद्ब्रह्मचारीगृही

तथैवपाराशरः दशाष्टौचगृहस्थस्यचत्वारिवनवासिनाम् एकएवोपवीतंस्या

वधानतः तृतीयंतूत्तरीयार्थंवस्त्राभावेचतुर्थकम् रंभादिनाभिपर्यंतंयज्ञसूत्रं

तु सूतकेमृतकेक्षौरेचांडालस्पर्शनेनच यज्ञसूत्रनवीनस्यधारणंमनुरब्रवीत्

र्मनाशनम् तस्मान्नाभिसमंधार्यमितिवेदविदोविदुः त्रयमूर्ध्वगतंतंतु तंतु

च्यते अथाचमनविधिस्तत्रुक्तंहारीते आचम्यान्तःपरंमौनीमाईस्तु

रव्यमुपस्पृशेत् द्विराचम्येत्तसर्वत्रविण्मूत्रोत्सर्जनेत्रयम् पवित्रपाणिराचम्य

सं ३४

कृति हस्तेन माषमग्नं जलं पिबेत् तन्न्यूनमधिकं पीत्वा सुरापानसमं भवेत् अं
दृ विज्ञेयं सर्वेष्वाचमनेषु च तर्जन्यंगुष्ठसंयोगे राक्षसीमुद्रिका भवेत् राक्षसी
मपानमथोत्तरम् दक्षिणे रक्तपानं तु सुरापानं तु पश्चिमे कनिष्ठानामिका-
श्च ब्रह्मचारिणः पंचांगुलिभिर्नासाग्रपीडनमणावाभिधम् मुद्रेयं सर्वपापा
रेतोमूत्रशकृन्मोक्षे त्वधोवायुविमोक्षणे परिश्रमे मृते हासे उच्छिष्टजनसंग
शमलस्पर्शे जृंभायां स्वप्नदर्शने छिक्काष्ठीवनसंक्रोधेष्वाचम्य शुचिकाम्य-
वादिभिराचम्य सद्यः शुद्धिमवाप्नुयात् अकृत्वाचमनं विमोनकर्मफलभाग्भवे
भूतजलैस्तु दूरादाचम्यैर्धूतराशुचि इत्यादिशौचाचारयुक्तं वैष्णवं नान्यत् न
य घ्यप्यधीताः सहषड्भिरंगैः छंदांस्येनं मृत्युकाले त्यजंति नीडं शकुंता इव जात
आचारभ्रष्टदेहानां भवेद्धर्मः पराङ्मुखः भ्रष्टो यः स्वाश्रमाचारात् पतितः सो
शोभनम् नारदीये धिक् जन्माचाररहितं जन्म धिक् ज्ञानवर्जितम् शू
ब्राह्मणो ज्ञेयो ब्राह्मणः शूद्र एव सः बृहस्पतिस्मृतौ शौर्यवीर्यादिरहितः

सं

ौच्चारसमः स्मृतः भगवद्वचनम् श्रुतिस्मृतिममैवाज्ञेयस्ताम्रुल्लंघ्य वर्तते
तिस्मृतिउभेनेत्रे ब्राह्मणानां प्रकीर्तिते एकेनविकलः काणो द्वाभ्यामंधस्तथैवच
यवर्तंते कामकारतः नससिद्धिमवाप्नोति नसुखं नपरांगतिम् तस्माच्छास्त्रम
वधानोक्तं कर्मकर्तुमिहार्हसि तस्माच्छास्त्रोक्तविधिना संध्योपास्तिं समाचरेत्
सन्ध्यार्घ्यंप्रदद्याच्चजपंकुर्वीतभक्तिमान् आचम्यतर्पयेद्देवान् पितॄनपिविधानः
कुशासनेसमाविश्यपुंड्रं कुर्याद्यथाविधि ध्यात्वानारायणंदेवं रविमंडलम
म् अथाश्रमधर्माः तदुक्तं हारीतस्मृतौ मौंजीमेखलयादंडंपाः
ायवाससी कुशाश्चीरंवल्कलंवावनस्थस्यविधीयते कटिसूत्रंच कौपीनं
विधीयते यस्त्वेकदंडमालंब्य धर्मं ब्राह्मण्यंपरित्यजेत् विकर्मस्थोभवेद्धि
कर्मयतिस्त्यजेत् सजीवन्नेवचांडालोमृतोचेश्वाभिजायते कर्मणांफल
ौच गृहस्थस्यविशेषतः अहिंसासत्यवचनं सर्वभूतानुकंपिता शमोदा
ंतर्जीवितानां स्वेस्वेष्वदारेषु संदाररतानाम् जितेंद्रियाणामतिथिप्रियाणा २५

मतिथिप्रियाणांगृहेपिमोक्षोपुरुषोत्तमानाम् श्रीमद्भागवते गृहेष्वाविशतांवापिपुंसांकुशलकर्मणाम् मद्वार्तायाः
तयामानांनबंधायगृहामताः अथस्त्रीधर्मोलिख्यते अंतःकच्छंबहिःकच्छंद्विविधंपरिकीर्तितम् ब्राह्मणी-
प्रभृतीनांवैअवश्यमनुरब्रवीत् गृहस्थानांवनस्थानांस्त्रीणांचैवविशेषतः कच्छहीनेनयत्कर्मकुर्यात्तन्निष्फलंभवेत्
ब्राह्मणास्यतुयानारीकच्छहीनाभवेद्यदि गर्हितासर्वकर्मभ्यःपतत्येवनसंशयः ऋतुकालेतुयानारीकच्छेनसहिता-
यदि रौरवेनरकेघोरेपतितासानसंशयः शूद्रादिकानांस्त्रीणांचकन्यादीनांचसर्वदा असंस्कृतानांनारीणामकच्छंमनुर
ब्रवीत् अनंतसंहितायाम् स्त्रीणांतुभर्तृहीनानांवैष्णवीनांवसुंधरे यावच्छरीरपातंवैप्रशस्तंकेशधारणम्
नकार्यंकेशवपनंवैष्णव्याभर्तृहीनया यद्यज्ञानात्करोत्येषातन्मुखंनावलोकयेत् विजयसंहितायांभगवद्वचनम्
सपन्नापत्तिनाहीना यानारीकेशधारिणी तस्यास्तद्धारणेब्रह्मन् नदोषोस्तीतिमेमतम् खगेश्वरसंहितायाम् स-
कच्छंवर्णिनंभिक्षुअकच्छगृहमेधिनम् सकेशांविधवांदृष्ट्वासचेलंस्नानमाचरेत् प्रयोजनांतराशक्त्याविधवायापये-
च्छिरः मुमुक्षुर्यदिसातस्यावपनंतुनिषिध्यते अथब्राह्मणवैष्णवानांतुसर्वांगक्षौरंप्रशस्तम् तदुक्तंआपस्तंबेनदे-
श्वदेवखंडेतित्तिरीशाखायाम् केशश्मश्रून्वपते नखानिनिकृंततेदतोधावते स्नातिअहतंवासःपरिधत्तेपाप्मनोपहत्यै
अन्वादिश्रुतिः स्मृतिरपि ब्राह्मणोवैष्णवोवापिश्मश्रुधारिभवेद्यदि सजीवन्नेवचांडालोमृतश्वाभिजायते अ-

नमस्कारन्नियमं आपस्तंबे समित्पुष्पकुशाग्न्यंबुमृदन्नाक्षतपाणिकः जपंहोमंचकुर्वाणोनाभिवाद्योद्विजोबुधैः वमंतंजं स.
भमाणंचकुर्वंतंदंतधावनम् अभ्यक्तशिरसंचैवस्नातंनैवाभिवादयेत् माकूपाणिकमनाज्ञातमशक्तंरिपुमातुरं॥ योगिनंव्रत
थाशक्तंकृनिघ्नान्नाभिवादयेत् पाषंडंपतितंव्रात्यंमहापातकिनंशठम् नास्तिकंचकृतघ्नंचनाभिवादेद्द्विजोत्तमः धावंतंप्रम-
मत्तंचमूत्रोच्चारकरंतथा भुंजानमातुरंसाहंनाभिवादेद्द्विजोत्तमम् अश्रोत्रियंकृतघ्नंचाब्रह्मण्यंस्वपोहारिणम् पौनर्भवंदेव
लकंगर्भसंस्कारवर्जितम् अन्यांश्चपतितान्विप्रान्नाभिवादेद्द्विजोत्तमः धावंतंजलमध्यस्थंदूरस्थंधनगर्वितम् देहाभिमानि
नंचैवनाभिवादेत्कदाचन इत्यादिश्रुतिस्मृत्युक्तसद्धर्मप्रतिपादनीयस्वीकृतलीलामानुषविग्रहोशठकोपरामानुजो तदुक्तं
विष्वक्सेनसंहितायाम् नारायणंप्रतिविष्वक्सेनवचनं भूम्यांकृतावतारोहंसर्वानेतान्जनान्दृढम् प्रापयिष्याभिवैकुंठं
नात्रकार्याविचारणा एवंकृतप्रतिज्ञोथकुरुकानगरेभुवि शठकोपइतिख्यातोजज्ञेकारिसुतोमहान् ब्रह्मांडपुराणे
दत्तात्रेयःकृतयुगेत्रेतायांरघुनंदनः लोकसंरक्षणार्थायनैषोमानुषमात्रकः तथैवरामानुजोपि तदुक्तंभागवते
कलौखलुभविष्यंतिनारायणपरायणाः क्वचित्क्वचिन्महाराजद्राविडेषुचभूरिशः ताम्रपर्णीनदीयत्रकृतमालापयस्विनी-
कावेरीचमहापुण्याप्रतीचीचमहानदी येपिबंतिजलंतासांमनुजामनुजेश्वर प्रायोभक्ताभविष्यंतिवासुदेवेमलाशयाः २
पद्मपुराणेपूर्वखंडे पाषंडबहुलेलोकेकुदृष्टिजनसंकुले कलौवैष्णवसिद्धांतं पुनरुद्धार्यतेयतिः अनंतप्रथमंनामद्वि-

तीयं लक्ष्मणं तथा तृतीयं बलरामं च कलौ रामानुजो यतिः प्रपन्नामृतेपि पाषंडबौद्धचार्वाकैः त्रयीधर्मे विलोपिते
दत्तात्रेयस्वरूपेण लोके पाषंडसंकुले त्रिदंडधारिणा पूर्वं विष्णुना रक्षिता त्रयी विष्णोस्तु पार्षदास्त्वद्य शेषशेषाशनादयः
अवतीर्णास्तु ते क्षित्यां दत्तात्रेयादयो यथा स्वेच्छाविहारिणस्ते च न कर्मवशवर्तिनः भगवद्गीतायाम् यदा यदा हि ध-
र्मस्य ग्लानिर्भवति भारत अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् धर्म-
संस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे भार्गवपुराणे ब्रह्मराक्षसवचनम् महासूर्यान्वये पुण्ये केशवस्य त्रिपाठिनः
जज्ञे पुण्यवतः पुत्रो नंतांशेनैन तेजसा तस्य रामानुज इति पिता नामाकरोन्मुदा सर्वचेतनरक्षार्थमवतीर्णो दयानिधिः ॥
एनं शेषांशसंभूतं रामानुजमुनिं विना नान्यः पुमान्समर्थः स्यान्मज्जन्मोद्दं निवारितुं तस्माद्यतींद्रसामर्थ्यमीश्वरस्यापि ना
स्ति हि यतो यतींद्रसंबंधात्सापापात्मारघ्यपि मुक्तिभाक् तस्माद्वयं लक्ष्मणदेशिकेंद्रः साक्षाद्धरिर्लोकगुरुर्महात्मा तस्यैव
संबंधबलेन तेन मोक्षो हि सिद्धो निखिलात्मनां च ततो निर्विघ्नसंसारात्श्रेयसे देशिकाश्रिताः तत्रापि द्विविधा प्रोक्ता प्रप-
न्नाभक्तिभेदतः तत्रादौ भक्तिलक्षणम् तदुक्तं पाद्मे आद्यं तु वैष्णवं प्रोक्तं शंखचक्रांकनं हरेः धारणं चोर्ध्वपुंड्रा-
णां तन्मंत्राणां परिग्रहः कीर्तनं श्रवणं चैव वंदनं पादसेवनम् तत्पादोदकसेवा च तन्निवेदितभोजनम् तदीयानां च
सेवा च द्वादशीव्रतनिष्ठितम् तुलसीरोपणं विष्णोर्देवदेवस्य शार्ङ्गिणः भक्तिं षोडशधा प्रोक्ता भवबंधविमुक्तये तथा

भागवते स्मरणंकीर्तनंविष्णोःस्मरणंपादसेवनम् अर्चनंवंदनंदास्यंसख्यमात्मनिवेदनम् इतिपुंसार्पिताविष्णोर्भ- सं·
क्तिश्चेन्नवलक्षणा क्रियतेभगवत्यद्धातन्मन्येधीतमुत्तमम् हारीतेपि शंखचक्रोर्द्ध्वपुंड्रादिधारणंस्मरणंहरेः त-
न्नामकीर्तनंचैवतन्निवेदितभोजनम् तत्पादवंदनंचैवतत्पादांबुनिषेवणं एकादश्युपवासश्चतुलस्याअर्चनंहरेः तदी
यानामर्चनंचभक्तिर्नवविधास्मृता इतिसाधनरूपाकथिता अथसिद्धा आसीनोवाशयानोवातिष्ठन्वायत्रकु-
त्रचित् अविच्छिन्नास्मृतिर्यैषासासिद्धापरिकीर्तिता स्मर्तव्यःसततंविष्णुर्विस्मर्तव्योनजातुचित् सर्वेविधिनिषेधास्युः
रेतयोरेवकिंकराः अथार्तप्रपन्नलक्षणम् श्रीशानुभवप्रत्यूहंदेहस्थितिंदुरावहां स्वैरयाभिप्रिमीशाननिरवं
द्युतथापुनः हेयमिदंशरीरंतुत्वत्कैंकर्यरोधिनम् शीघ्रमेवजहिस्वामिन्प्रार्थनार्तेतिकथ्यते अथदृप्तलक्षणंतदु
क्तंपाद्मे कृत्याकृत्यविवेकंचपरलोकस्यचिंतनम् तस्मात्प्रिसाधनंविष्णोःस्वरूपज्ञानमेवच उपायभावेसंत्यज्यक
र्मज्ञानादिकंनरः कुर्वन्भगवतःप्रीत्यैमहाभागवतोत्तमः तथाचश्रीभागवते ननाकपृष्ठंनचसार्वभौमंन
पारमेष्ठ्यंनरसाधिपत्यम् नयोगसिद्धीरपुनर्भवंवावांछंतियत्पादरजःप्रपन्नाः एकांतिनोयस्यनकिंचनार्थंवांछंतियेवै
भगवत्प्रपन्नाः अत्यद्भुततच्चरितंसुमंगलंगायंतआनंदसमुद्रमग्नाः त्वमेवोपायभूतोमेत्वन्यत्किंचिन्नविद्यते इत्थंस्व
भारमारोप्यसिद्धोपायेश्रियःपतौ निवृत्यनिर्भरतयास्वप्रयत्नेषुसर्वतः यावद्देहमवस्थानंदृप्तप्रपत्तिरीर्यते भग

वह्वृचनम् भक्त्यापरमयाचैवप्रपन्नायामहामते प्राप्योहंनान्यथाप्राप्योमामकैः कार्यलिप्सुभिः त्रिदंडमवलंबंतेयतयोयेमहा
प तेषामपिचकर्तव्यमस्मत्स्वभितरेषुकिम् एतादृशपूर्वोक्तविशेषणविशिष्टानांभागवतानांआराधनमाहात्म्यंलिख्यते
त्कंपाराशरस्मृतौ तदीयाराधनंपुण्यंवक्ष्यामिमुनिसत्तमाः यदन्वेषणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते नातःपरतरंपुण्यं
लोकेषुविद्यते सर्वकामप्रदंपुंसांअत्यंतातिशयंहरेः तस्मात्परतरंश्रेयोनास्तिसत्यंब्रवीम्यहं सकृत्संपूजनंतेषांमुक्तिद
पिनामपि सहस्रवार्षिकीपूजाविष्णोर्भगवतोहरेः सकृद्भागवताचार्याः कलांनार्हतिषोडशीम् सकृत्संपूजितेपुण्येमहा
गवतेगृहे आकल्पकोटिपितरःपरितृप्तानसंशयः यथातुष्यतिदेवेशोमहाभागवतार्चनात् तथानतुष्यतिहरिर्विधिवद
र्चनादपि षष्टिवर्षसहस्राणिविष्णोराराधनेफलम् सकृद्वैष्णवपूजायांलभतेनात्रसंशयः किंतस्यदानैःकिंतीर्थैःकिंयज्ञै
र्विधिवत्कृतैः सर्वंसंप्राप्यतेपुंसांविष्णुभक्ताभिपूजनात् आराध्यैवजगन्नाथंयथेष्टानपरानपि त्यक्तभक्तार्चनाव्यर्थ
आसाराउरवरांबुवत् वैष्णवोयद्गृहेभुंक्तेतस्यभुंक्तेहरिःस्वयम् हरिर्यस्यगृहेभुंक्तेतस्यभुंक्तेजगत्त्रयं तोषयंतिचत
न्पंचकालपरायणान् सकामास्तत्फलंयांतिनिष्कामाःपरमंपदम् यथाभागवतानांतुपादांभोरुहसेवनात् तथार
धनेचापिनप्रीतोभगवान्हरिः स्कांदेभगवद्वचनम् यदन्नंकुरुतेनित्यंचक्षुषागृध्यतेमया रसंदास्यातिजिव्हा
ग्राभिकमलोद्भव भारद्वाजसंहितायाम् सद्भिर्गृहागताःसंतःपूजनीयाविशेषतः प्रियवाग्भिस्तथार्घ्याद्यैश्चो

र्यथोचितैः अन्नाद्यमपिवातोयंप्रभूतंस्वल्पमेववा भगवत्प्रीतयेनित्यंदद्याच्छुद्धाययोगिने एकंभागवतंविप्रमर्चयेदन्नदानत
यस्यात्सफलंजन्मतच्छृणुष्वमहामते भगवद्वचनम् ममसद्भक्तभक्तेषुप्रीतिरभ्यधिकाभवेत् तस्मान्मद्भक्तभक्त
जनीयोविशेषतः अध्वश्रांतमविज्ञातमतिथिंक्षुत्पिपासितम् योनपूजयतेभक्त्यातमाहुर्ब्रह्मघातकम् मद्वंदनाच्छतगु
द्भक्तस्यतुवंदनम् मद्भोजनाच्छतगुणंमद्भक्तस्यतुभोजनम् बृहन्नारदीये योविष्णुभक्तान्निष्कामान्भोजयेच्छ
न्वितः त्रिसप्तकुलसंयुक्तस्सयातिहरिमंदिरम् विष्णोःप्रसादमाकांक्षन्वैष्णवान्परितोषयेत् अन्यथावासकामोसौनैवकेनापि
तुष्यति तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवैष्णवानर्चयेत्सदा सर्वंतरतिदुःखौघंमहाभागवतार्चनात् पूजनाद्विष्णुभक्तानांपुरुषार्थोस्तिनेत
रः तेषुचद्वेषतःकिंचित्नास्तिनाशनमात्मनः अतिथिर्यस्यभग्नाशोगृहात्प्रतिनिवर्तते सतस्मैदुष्कृतंदत्वापुण्यमादायगच्छति
वस्त्रालंकारभूषाद्यैर्योभागवतमर्चयेत् भूष्यतेतस्यवंशोपिश्रीवृद्धिःपुत्रपौत्रकैः अंगसंवाहनाद्यैश्चतांबूलैर्व्यंजनैस्तथा तो
षयेद्भगवद्भक्तेतुष्यतेचजनार्दनः योप्रतिष्ठापयेद्विष्णुंवैष्णवंवागुणान्वितम् नतुल्यमितिमेबुद्धिर्भक्तपूजाशताधिका ✱
थावैष्णवपूजनेनोनिषेधः तदुक्तंपाराशरे अवैष्णवस्तुयोविप्रःश्वपाकादधमःस्मृतः श्राद्धादिसर्वकृत्येषुवर्जयेत्तं
त्नतः अवैष्णवानांविप्राणांपूजनंवंदनंतथा यजनाध्यापनेश्राद्धेभोजनंपरिवर्जयेत् अवैष्णवस्तुयोविप्रःसर्वधर्मयुतोपि
सपाषंडीतुविज्ञेयःसर्वकर्मसुगर्हितः विष्णुपुराणे अवैष्णवस्यपांडित्यंसर्वशास्त्रसमन्वितम् वचस्तस्यनगृ

यातुश्रुनालीढंहविर्यथा अवैष्णवगृहेभुक्त्वापीत्वाअज्ञानतोजलम् चांद्रायणशतंकुर्यात् न्नचशुद्धोभवेन्नरः सर्वेश्र
दृष्यंतिसंप्राप्तेतुकलौयुगे नानुतिष्ठंतिमैत्रेयाशिश्नोदरपरायणाः यदायदासतांहानिर्वेदमार्गानुवर्तिनाम् तदातदाकले
द्धिरनुमेयोविचक्षणैः वसिष्ठस्मृतौ अवैष्णवस्तुयोविप्रः सर्वधर्मवहिष्कृतः रौरवंनरकंप्राप्यचांडालियोनिमाप्नु
अवैष्णवत्वंविप्राणामात्मनाशनकारणम् तस्मात्तुवैष्णवत्वंहिविप्राणांश्रुतिनोदितम् चतुर्वेदीचयोविप्रोवासुदेवनविंदति
वेदभारसमाक्रांतोसवैब्राह्मणगर्दभः नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंत्रिविधंश्रुतिनोदितम् अवैष्णवानांविप्राणांकर्मतन्निष्फलंभवेत्
सत्कर्मनिरताः शुद्धाः सांख्ययोगविदस्तथा नार्हंतिशरणस्थस्यकलांकोटितमामपि तेषांनपरिशुद्धानियोनिविद्याचकर्मच
ये विष्णुचरणैकांत्यविहीनाब्राह्मणादयः वसिष्ठस्मृतौ अवैष्णवःस्याद्योविप्रोबहुशास्त्रश्रुतोपिवा सजीवन्नेव
चांडालोमृतश्चश्वाभिजायते क्रतुसाहस्त्रिकंयाजिलोकेविप्रमवैष्णवम् चांडालमिवचक्षीतवर्जयेत्सर्वकर्मसु शंख
र्ध्वपुंड्रादिरहितंब्राह्मणाधमम् पूजयिष्यतियःश्राद्धेसर्वकर्मास्यनिष्फलम् भगवंतमनुद्दिश्यनदद्यान्नयजेत्क्वचित् न
ष्णवान्नंभुंजीतदद्यान्नावैष्णवायच अवैष्णवस्तुयोविप्रःश्वपाकादधमःस्मृतः अश्राद्धेयोत्द्यपांडे योरौरवंनरकंव्र
भगवंतमनुद्दिश्ययःकर्मकुरुतेनरः सपाषांडीतिविज्ञेयःसर्वकर्मसुगर्हितः श्रुतिस्मृत्युदितंधर्मंअकृत्वायश्चरेन्नरः विकर्मर
सविज्ञेयः सर्वकर्मसुगर्हितः योवेदार्थंगर्हयति धर्माधर्मंनविंदति नबुध्यतेपरंलोकंसनास्तिकउदाहृतः १

कधर्मंपरित्यज्ययोऽन्यधर्मेप्रवर्तते पतितःसतुविज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः यःकर्मकुरुतेविप्रोविनाविष्ण्वर्चनंक्वचित् ग्राम्य
२९ श्यतेसद्यश्चांडालत्वंसगच्छति अर्चयित्वातुगोविंदंइतरानर्चयेत्पृथक् अवैष्णवत्वंतस्यापीतरभक्त्याभवेद्ध्रुवम् योनरोवै
चिन्हंधृत्वाचतमसाचरन् त्यजेच्चेद्वैदिकंधर्मंसोपिपाषंडतांव्रजेत् नैसर्गिकंतुजीवानांदास्यंविष्णोःसनातनम् तद्विनाव
मोहाद्दात्मचोरःसकथ्यते शंखचक्रविहीनास्तुदेवतांतरपूजकाः द्वादशीविमुखाविप्राःशैवाश्चावैष्णवाःस्मृताः॥ अवै
ष्णवानांसंसर्गात्पूजनाद्वंदनादपि॥ यजनाध्ययनात्सद्योवैष्णवत्वाच्च्युतोभवेत् सर्वत्रावैष्णवान्विप्रान्पतितांश्चविवर्जयेत्तो
ष्णवानेवविप्रांस्तुसर्वकर्मसुयोजयेत् पुनरपिवैष्णवोत्कर्षोलिख्यते तदुक्तंपद्मपुराणे तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवैष्णवान्
जयेत्सदा सर्वंनश्यतिदुःखौघंमहाभागवतार्चनात् महाभागवतान्श्रेष्ठान्पूजयेद्गृहमागतान् मधुपर्कविधानेनयथाशक्त्या
द्विजोत्तम शक्त्येवाभ्यंतरेरम्येपादौप्रक्षाल्यभक्तितः अर्चयेद्गंधपुष्पाद्यैर्वस्त्रैराभरणादिभिः तांबूलेनफलैर्वापियथाशक्त्या
समर्चयेत् पुनःप्रणम्यभक्त्याचशनैस्तत्रनिवर्तते उपचारंभृशंकुर्याद्यथाविधिसमन्वितः वैष्णवान्भोजयेद्विप्रान्भक्त
दद्याच्चदक्षिणां एवमभ्यर्चयेन्नित्यंयावज्जीवमतंद्रितः कुलकोटिंसमुद्धृत्यवैष्णवंलोकमाप्नुयात् आराधनानांसर्वे
विष्णोराराधनंपरम् तस्मात्परतरंदेवितदीयानांचपूजनम् अर्चयित्वातुगोविंदंतदीयान्नार्चयेत्तुयः नसभागवतो
केवलंदांभिकःस्मृतः भागवते अर्चायामेवहरयेपूजांयःश्रद्धयेहते नतद्भक्तेषुचान्येषुसभक्तःप्राकृतःस्मृतः गृ

[OrderDescription]
,CREATED=27.11.19 12:26
,TRANSFERRED=2019/11/27 at 12:36:52
,PAGES=63
,TYPE=STD
,NAME=S0002180
,Book Name=M-602-NARAYAN SAR SANGRAH
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF

FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF

FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF

FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF